

ΡΝΘΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΣΤΙΣ 15 ΤΟΥ ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ :

ΜΙΧ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΟΣ

ΠΕΓΙΑΜΗ ΣΑΦΑ
ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ
ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ
ΠΕΤΡΟΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΑΗΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ
ΜΑΓΙΑ ΔΡΟΣΟΥ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ :

Σ. ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Γ. Κ.

ΑΝΤ. ΓΙΑΛ.
ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ
ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ Κ.Α.Π.

*Ο Δημοσιογράφος, Τὰ ξέρημα κέντρα, Τ' ἄλογο τοῦ
σκανιοῦ, Γαλήνη, Τ' ἄδειο βαγόνι (ποιήματα)

Μάγια (διήγημα) Μετάφρ. Α. Π.

Κριτικό Σημείωμα

Παράταιρα τραγούδια

Μάσκες (ποίημα)

Καθρεφτίσματα (Ρομντισμός—Ρεαλισμός)

*Υποτροπή—Ποιητές (ποιήματα)

*Ἄνθρωποι με πνευμοθώρακα (διήγημα)

Γεώργιος Βιζυηνός (*Ο ἄνθρωπος καὶ τὸ ἔργο του
Συνέχεια με τέλος καὶ Βιβλιογραφία)

Τατιάνας Δ. Σταύρου: *Ἐκείνοι ποὺ ἔμειναν (διηγ.)

Γ. Κουγιούλη: *Ἡ ἀπειρη στιγμή, Α. Μπάρα: Συν-
θέσεις, Παύλου Λιασιδη: Τὰ φκίρα τῆς καρ-
κιάς μου, Κώστα Θρακιώτη: *Ἐπὶ γῆς Ἐιρήνη
Σοφίας Μαυροειδή: *Ὦρες *Ἀγάπης (ποιήματα)

ΠΕΙΡΑΙΑΣ
ΧΡΟΝΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ—ΤΕΥΧΟΣ 6
ΦΛΕΒΑΡΗΣ 1934

ΡΥΘΜΟΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΤΕΥΧΗ
ΔΙΕΥΘΙΝΕΤΑΙ ΕΠΙ ΟΜΙΛΩ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ: Π. Σ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 37 - ΠΕΙΡΑΙΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: { ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Χρονιατική Δραχ. 50
 » Εξαμηνιαία » 30
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: Μόνο Χρονιατική Για την Τουρκία: Μία Λίρα
 Για την Αμερική: Δολ. 1

Ἐπιστολές: Περιοδικό Ρυθμός Σωκράτους 37.

Εμβάσματα: Στὸ ὄνομα τοῦ ἐκδότη Π. Σ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΥ

Χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται.

Κυκλοφορεῖ σὲ λίγες μέρες:

ΑΝΤΩΝΗ ΓΙΑΛΟΥΡΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ

(Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ)

Ἐκδοση λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ «Ρυθμός»
Οἶκος Π. Σ. ΒΑΡΒΑΡΕΣΟΥ Σωκράτους 37
Πειραιᾶς

Τιμὴ Δραχ. 10

Ο ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ

Μὲς στο παλιὸ γραφεῖο του μὲ τὶς βιβλιοθήκες, ὅπου ἔχει τώρα πλέον ἀποσυρθῆ γιὰ νὰ ἡσυχάσει, ὁ ἔνδοξος, ὁ παλιὸς καὶ γέρος δημοσιογράφος τὸ παρελθὸν στοχάζεται, ποῦ ἦταν γεμᾶτο δράση. Ἄριστοκράτης πάντα του καὶ βασιλόφρων ἦταν καὶ πάντα συντηρητικὸ τὸ σοβαρὸ του φύλλο. Τ' ἄρθρα του πάντα στὴν παλιά τὴ γλῶσσα ἦταν γραμμένα, χωρὶς ἰδέες παράτολμες καὶ νεωτερισμοὺς. Χτυποῦσε πάντα ἀμείλικτα, μὰ πάντα μὲ τὸ γάντι, μὲ μιὰ εἰρωνία λεπτότατη καὶ χιοῦμορ εὐπατρίδη. Δὲν ἦταν γιὰ τὸν ὄχλο ἐκεῖνα τ' ἄρθρα του γραμμένα, μὰ μάλλον γιὰ τὸ διαλεχτὸ κοινόν, τὸ φωτισμένο. Τῶν μορφωμένων τὶς ἰδέες αὐτὸς καθοδηγοῦσε, αὐτὸς ἔκαμε στὴν κοινὴ συνείδηση νὰ πέσουν οἱ δημοκρατικοὶ μὲ τὶς πολλὰς ἐπαγγελίαις καὶ αὐτὸς ἐκαταδίκασε σὲ τέλειο μαρασμὸ τὴν κίνηση τὴν κομμουνιστικὴ, ποῦχεν ἀρχίσει... Αὐτὸς... Μὰ, κρίμα, σήμερα τὸν κόσμον κυριεύουν οἱ πρόχειροι δημαγωγοὶ καὶ οἱ ἰδεολογίες καὶ οἱ νέοι, ἀκούοντας γιὰ χιμαιρικὰς «ἐλευθερίες» ὄλοι σχεδὸν ἔχουνε τάσεις ἀνατρεπτικὰς. —Μὰ αὐτὸς τώρα πλέον ἔχει ἀποσυρθῆ γιὰ νὰ ἡσυχάσει καὶ ἡ κίνηση ἢ κοινωνικὴ δὲν τὸν ἐνδιαφέρει. Καὶ στὸ παλιὸ γραφεῖο του μὲ τὶς βιβλιοθήκες, περνᾷ τὶς μέρες, δίχως ν' ἄχει τίποτε νὰ κάνει, καὶ οὔτε ἄλλο νὰ προσμένει, ἐκτὸς ἀπ' τὶς νεκρολογίες, ποῦ θὰ τοῦ γράψει ὁ τύπος ὄλος, ὅταν θὰ πεθάνει.

ΤΑ ΕΡΗΜΑ ΚΕΝΤΡΑ

Οί ἔρωτες οἱ ἐφήμεροι τοῦ περασμένου θέρους
κάθονται τώρα μοναχοὶ κι' ἀμίλητοι καὶ κλαῖνε
στῶν λουτροπόλεων τὰ ψυχρὰ κι' ἐρημωμένα κέντρα.
Διαβαίνει τὸ φθινόπωρο στὰ παγερὰ τὰ κέντρα
κι' ἕνα νωχελικὸ παλμὸ οἱ φτεροῦγες του ρυθμίζουν,
τῆ ναρκωμένη ἀτμόσφαιρα ξυπνῶντας ἕνα γύρω
σὰ ν' ἀνεμίζει ὄλη εὐωδιά, μιὰ σάρπα μεταξένια.
Στὸ πέλαγος τὸ σιωπηλὸ τῶν ἄδειων καθισμάτων
στὸ φῶς τὸ πάλλευκο, ποὺ πιά δὲ τὸ στολίζουν ἥσκιοι,
πλανιέται ἀκόμη σὰν ἠχὼ λιπόθυμη τριγύρω,
ὁ βόμβος τῶν ὀμιλιῶν κι' ἡ κίνηση κι' ἡ λάμψη.
Ἔσβυσε τώρα ἡ κίνηση, τὰ τραῖνα ἔχουνε πάψει
κι' ἔμεινε τὸ φθινόπωρο μοναχικὸς θαμώνας.
Οἱ γλόμποι οἱ γαλακτόχρωμοι κι' οἱ γαλανοὶ καθρέφτες
μελαγχολοῦνε, τῆ βροχῆ ν' ἀκοῦν ἔξω νὰ στάζει
καὶ πιὸ μακρῶς, στὴν ἔρημη τὴν προκυμαία, νὰ κλαῖνε,
τὰ κύματα, σὲ θλιβερὲς ἐναλλαγές, στὴ νύχτα.
Ἔμεινε τὸ φθινόπωρο μοναχικὸς θαμώνας
στὸ πέλαγος τὸ σιωπηλὸ τῶν ἄδειων καθισμάτων,
καὶ στὴν ἀπόμερη γωνιά, τριγύρω στὸ τραπέζι,
βουβοί, στὸ λευκὸ μάρμαρο στηρίζουν τὸν ἀγκῶνα
καὶ κλαῖν οἱ ἐφήμεροι ἔρωτες τοῦ περασμένου θέρους

Τ' ΑΛΟΓΟ ΤΟΥ ΣΚΑΚΙΟΥ

Προσεχτικὸ κι' ἀσάλευτο, βουβὸ κι' ἀφαιρεμένο,
στὸ μαῦρο ἢ στ' ἄσπρο, ὑπάκουο, πηδαίει καὶ περιμένει.
Στὸ μαῦρο ἢ στ' ἄσπρο, ἀσάλευτο, βαθεῖα συλλογισμένο,
τὸ σκυθρωπὸ κι' ἀμίλητο παιγνίδι λογαριάζει:

Μιὰ κίνηση, δυὸ κινήσεις, μιὰ σκέψη, κι' ἄλλη σκέψη.
Τριγύρω οἱ ξύλινοί του ἐχθροὶ κι' οἱ ἐπίβουλοι σκοποὶ τους.
Τὶ νὰ σκεφθεῖ, νὰ σοφιστεῖ καὶ τί νὰ λογαριάσει;
Μὲς στὰ στενὰ τετράγωνα ἐσώθηκεν ἡ σκέψη
κι' ἔγινε πιά μονότονη καὶ γνώριμη ἡ ζωὴ του.

Μιὰ κίνηση, δυὸ κινήσεις, μιὰ σκέψη—ἡ ἴδια σκέψη!
Τὸ σιωπηλὸ παιγνίδι του μετρᾷ καὶ λογαριάζει,
μὰ ὅμως τὸ ξέρει πὼς γραφτὸ σ' ὄλη εἶναι τῆ ζωὴ του,
νὰ ὀρμᾷ μέσα στοὺς ξύλινους ἐχθρούς του καὶ νὰ πέφτει,
στὸ μαῦρο ἢ στ' ἄσπρο, ἡρωϊκᾶ, κοντὰ στὸ βασιλιά του!

ΓΑΛΗΝΗ

Θαρθεῖ, μαζί μὲ τῆς βραδυᾶς τῆ συλλογῆ ἀπ' τοὺς κάμπους,
στὴν πόλη τῶν λευκῶν ἀρρώστων καὶ τῶν κουρασμένων.
Θαρθεῖ μονάχη, εἰρηνικῆ, νὰ μπεῖ στὸ κρῦο παλάτι
τῶν ἀκατοίκητων ψυχῶν, ποὺ ἀνώνυμες ἐζῆσαν.

Θ' ἀπλώσει τὰ δυὸ χέρια τῆς σὰν κρίνους τῆς εἰρήνης,
ἀπάνω ἀπὸ τὰ μέτωπα, ποὺ ἰδρώνουν καὶ πονοῦνε
κι' ἀπάνω ἀπὸ τὰ παιδικὰ κι' ἀπαυδημένα μάτια
ἐκείνων, ποὺ αἰσθανθῆκανε πολὺ καὶ κουραστῆκανε.

Θὰ σκύψει πάνω στὴ μακρῶς σειρὰ τῶν πικραμένων,
ποὺ ὀδεύουν, σὰν παιδιὰ σὲ δρόμους ἀγνωστων πατρίδων
καὶ στὸ βαθὺ κι' εὐλογητὸ σκοτάδι θὰ βυθίσει
τὴν τυραννία τῶν μελλόντων καὶ τῶν περασμένων.

Θὰ γείρει στὰ ὦχρὰ βλέφαρα, ποὺ θανατοκρῶνουν
καὶ καρτεροῦν περίτρομα τῆς ἀγωνίας τῆ λύση,
ἀπὸ τὰ ρίγη τῆς ἀμφιβολίας θὰ τὰ λυτρώσει
καὶ στὴ στερνὴ γαλήνη καὶ σοφία θὰ τὰ σφαλίσει.

Θαρθεῖ, γιατί εἶν' ἡ ἀνάπαυση, στερνὴ καὶ πρώτη ἐλπίδα
κι' εἶναι γλυκεῖα σὰ γνώριμη φωνὴ σὲ ξένη χώρα.
Σὰ χαραυγὴ εἶναι φωτεινὴ ἡ μορφή τῆς, κι' ὅμως ἔχει
κάτι ἀπ' τὴν περισυλλογὴ καὶ τὴ σιγὴ τῆς νύχτας.

Ἐν' ἄρωμα ἀπ' τὸν ἑναστρο οὐρανὸ ἔχει τὸ κορμί τῆς,
βαθὺ σκοτάδι, πρᾶντικόν οἱ κόρες τῶν ματιῶν τῆς
καὶ στὸ βελούδινο οὐρανὸ τῶν μαύρων τῆς μαλλιών
ράντισε ἡ νύχτα ἀστερισμοὺς ἀπὸ μαργαριτάρια.

Θαρθεῖ, σὰν αὔρα ξαφνικὴ μὲς στὸ χλιαρὸν ἀγέρα
στὴν πόλη, ὅπου ἀκατοίκητες ψυχές τὴν καρτεροῦνε,
στὴν πόλη, ὅπου ὄλοι εἶν' ὄρφανοὶ κι' ὄλοι εἶνε πικραμένοι,
θαρθεῖ, ἀπ' τῶν κάμπων τῆ βαθεῖα τῆ συλλογῆ, ἕνα βράδυ.

Καὶ θᾶναι σὰν ἀνέλπιστη πηγὴ καὶ θὰ δροσίσει
τὰ μέτωπα ποὺ εἶναι θαμπὰ, τὰ βλέφαρα ποὺ καῖνε
κι' οἱ ἄρρωστοὶ τότε ξαφνικὰ θὰ ἰδοῦν πὼς εἶχαν κρῦψει
φῶς γαλήνῳ στὰ ταπεινά κι' ἀνέσπερά τους μάτια.

ΤΟ ΑΔΕΙΟ ΒΑΓΟΝΙ

Στή μελαγχολική σιωπή των άδειων καθισμάτων
καί στών φανών τή λάμψη τήν ώχρη καί κουρασμένη,
βουβό καί θλιβερό κι' έρημικό τ' άδειο βαγόνι
περνά άπ' τήν έξοχή, τή σκοτεινή καί κοιμισμένη.

Βαθειά είν' ή νύχτα, καί κυλά μέ τοῦ ρυθμοῦ τόν κρότο,
τό τραῖνο τ' άδειανό, τό τραῖνο τ' άργοπορημένο,
—καί στή γωνιά, μέ μιá άκαταδεξιá κι' ύπεροψία,
έχει τό σβέλτο της κορμί, ή μικρή συμμαζεμένο.

Λεπτή ή κατατομή της, γυρισμένη πρὸς τό τζάμι,
τό εύγενικό πηγοῦνι βελουδένιο στό φῶς μοιάζει
καί μέ ματιá κρυμμένη μέσ στον ἴσκιο τοῦ καπέλλου,
μέσ' άπ' τά τζάμια, τής νυχτός τή σκοτεινιά κοιτάζει.

Πόσο μ' άρέσει, μέσ στό μελαγχολικό βαγόνι,
ή σιωπηλή της συντροφιά κι' ή όμορφή της στάση
καί πόσα δέ μοῦ λέν τά δυό κρυμμένα βλέμματά της,
πού πλέουν μέσ στην έρημική, σκοτεινιασμένη πλάση.

Στή μελαγχολική σιωπή των άδειων καθισμάτων
καί στών ήλεκτρικῶν φανῶν τό φῶς τό κουρασμένο,
χωρίς καμμιά σφυριγματιá, χωρίς καμμιά κουβέντα,
μάς πέρνει σιωπηλά τό τραῖνο τ' άργοπορημένο.

ΜΙΧ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΓΙΑΜΗ ΣΑΦΑ

ΜΠΑΓΙΑ

Μεσάνυχτα. Περπατῶ μπρὸς στό Τοκαλιάν. Μέσα στό πλη-
θος, ξεχωρίζω τὸν Ἰοφάν. Τρέχει νά μέ συναντήσει. Είναι χαρού-
μενος.

—Τι ζητᾶς τέτοιαν ὥρα ἐδῶ; ρωτᾷ.

Λέγει κι' ένα σωρὸ ἄλλα πράγματα. Χαρά. Εὐχαρίστηση. Πρώ-
τη φορὰ τὸν βλέπω νά χαιρετᾶ τόσο πολὺ πού μέ συναντᾷ. Πιάνει
τὸ χέρι μου. Τὸ σφίγγει μέ δύναμη. Πάντα μᾶς εὐχαριστεῖ νά προ-
ξενοῦμε πόνο σὸν ἀντικρυνό μας. Δυνατώτερος ἀπὸ μένα, τραβᾷ
τὸ μπράτσο μου καί προχωροῦμε.

Φοβοῦμαι τὰ μεγάλα αἰσθήματα. Οἱ μεγάλες φίλιες μέ τρομά-
ζουν. Σκιάζομαι πάντα ἀπ' τις ἀγάπες πού καταλήγουν σὲ πίκρες.
Κάποτε, εἶχα ἀγαπήσει πολὺ τὸν Ἰοφάν. Ὅμως μέ γέλασε μιὰ φο-
ρὰ. Μ' ἔκαμε ν' ἀμφιβάλλω γιὰ τὰ πὸς βαθειά αἰσθήματα. Τῆ νύ-
χτα αὐτή, ή παραφουσκωμένη διάχυσή του μοῦ δίνει τὴν ἐπιθυ-
μία νά τὸν χωριστῶ γλήγορα. Τραβίεμαι καί ζητῶ ένα ψέμμα νά
δικαιολογηθῶ.

—Ποῦ πᾶς;

—Σ' ένα καφενεῖο ἐδῶ κοντά. Ἔχω κάποια πληκτική συνάντη-
ση. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νά σ' ἀφήσω. Τι κρίμα!

—Δὲν μπορεῖς ν' ἀποφύγεις;

—Ὁχι, πρέπει νά πάω.

—Καλά, προχωροῦμε.

Μέ τραβᾷ σὰν ἀτμομηχανή. Σέρνοντας πλαῖ του δίχως θέληση.
Εἶναι ὅλος ζωή. Γελᾷ. Μιλᾷ. Θυμῶνει πού δὲν βλέπόμεσταν τόσον
καιρό. Βρίσκει αἰτία τὴν ἀπόσταση πού μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὰ σπίτια
μας. Ἐπειτα, σὲ μιὰ στιγμή ξαναβρίσκοντας τὴν πρωτινή του διά-
θεση, ἀστειεύεται. Στὰ λόγια του ξεχωρίζει ή χαρά. Κι' ή ἐλαφρὴ
εἰρωνία. Συνέπεια τῆς μεγάλης εὐχαρίστησης. Τὸ κορμί του κολλη-
μένο πάνω στό δικό μου.

—Νᾶξαιρες πόσο σ' ἐπιθύμησα!... Πόσο ἤθελα νά σὲ δῶ!... Τί,
δὲν εἴμαστε μήπως σὰν ἀδέλφια ἐμεῖς;

Πόσο θεομιμῶ μοῦ φαίνεται στό στόμα του ή λέξη αὐτή. Ἀλλά,
γιὰ μένα δὲν ἔχει καμμιάν σημασία. Ἐγώ, εἶμαι ψυχραίμος μαζί
του. Εἶμαι ξένος στίς διαχύσεις του. Θέλω ν' ἀποφύγω τὴ συντρο-
φιά του.

Ζητῶ μέ τὰ μάτια τὸ καφενεῖο πού θὰ στηριχθεῖ τὸ ψέμμα
μου. Ξεχωρίζω μιὰ φωτεινὴ ἐπιγραφή: «Καφὲ Ντιαμάν». Στέ-
νομαι.

—Θὰ μπῶ ἐδῶ.

—Τι ὥρα θὰ σὲ περιμένουν;

—Στή μισή.

—Έχεις μισή ώρα ακόμα. Μόλις είναι δώδεκα. Κάθουμαι λίγο μαζύ σου.

Μπαινούμε σ' ένα κλειστό πασάζ. Άνεβαίνουμε μερικά στενά, σκοτεινά σκαλοπάτια. Στενόμακρο ένα καφενείο. Σκοτεινό. Άδειο. Βρώμικο. Συχαμερό. Στο βάθος ένα πιάνο. Μπροστά του ένας γέρος άντρας. Δεν παίζει. Μας παρατηρεί περιέργα. Στο μικρό παραθυράκι του μπουφέ, φαίνεται ένα κεφάλι γυναικείο. Γέικο. Άκίνητο. Δίχως έκφραση. Μας κυττάζει επίμονα. Πλάϊ στο πιάνο δυο βαμμένες γυναίκες. Ή μια υπερβολικά παχειά. Περασμένη. Άσχημη. Τη συχάινεσαι. Ή άλλη κάπως αδύνατη. Όλοι αυτοί, λες κι' έχουν κλάψει, με λυγμούς πριν έρθουμε μεϊς. Σκυθρωποί. Μάτια κόκκινα. Δέ μιλούν καθόλου.

Καθόμαστε. Ο Ίρφάν χάνει τη διάθεσή του. Τι καφενείο, Θε μου! Κανένας πέπλος του κόσμου δε θα μπορούσε να κρύψει την τραγικότητα του μέρους αυτού. Τι αθλιότητα! Όχι. Αυτούς πούναϊ εδώ, τους τυραννεί περισσότερο από την αθλιότητα, η ανήσυχη συνείδησή τους. Σκότωσαν άραγε κανέναν; Πεινούν; Έχουν πόνο στο στομάχι; Είναι λεπριασμένοι; Πώς είναι το πρόσωπό τους, Θε μου! Τα μάτια τους έχουν βγει έξω από τις κόγχες τους. Τι νάχουν άραγε; Προσπαθώντας κανείς να βρει απάντηση σ' αυτά, χάνεται μες στην τραγική σιωπή των ίδιων.

Ή γκαρσόνα κάτι έφερε στο τραπέζι μας. Δεν μπορέσαμε να άκουμπήσουμε το χέρι μας στα φλυτζάνια. Όλοι κυττάζουν έμας. Δέ μιλούμε. Ο Ίρφάν προσπαθεί να ξανάβρει το κέφι του π' άφησε στην πόρτα του καφενείου.

—Μέρος, μα την αλήθεια, πού διαλέξατε! Ποιός ανόητος σου έδωκε συνάντηση εδώ;

—Δέ φταίει ο κακόμοιρος. Περνώντας διάβασα την επιγραφή και τούπα να βρεθούμε εδώ. Δεν ήξαιρα τι μέρος είναι.

Ξανά σωπαίνουμε. Το κεφάλι της γυναίκας του μπουφέ, φαίνεται τώρα πιο μεγάλο. Μας κυττάζει με προσοχή. Φοβάμαι στ' αληθινά. Ο γέρος άρχίζει να παίζει κάποιο σκοπό στο πιάνο. Κι' αυτό βγάζει άγριες βραχνές νότες. Κι' όμως, ούτε αυτός ο κρότος μπορεί να σταθεϊ ψηλότερα απ' τη σιωπή που κυριαρχεί μέσα στη σάλα.

—Δέ χορεύετε, με ρωτά η γκαρσόνα.

Της δείχνω το στενό πάτωμα. Μια σπιθαμή. Άδικα. Έπιμένει. Με παρακαλεί. Τόσο πού ο Ίρφάν με βιάζει.

—Σήκω, δέ βλέπεις τη λαχτάρα της...

Σηκώνουμαι. Στη στενή αίθουσα δεν μπορούμε να κάνουμε ούτε δυο βήματα. Θαρείς και χορεύουμε πάνω σ' ένα μικρό τραπέζι. Κι' από στιγμή σε στιγμή θα πέσουμε. Ζαλίζουμαι. Το χέρι της σφίγγει με δύναμη το δικό μου. Τα μάτια της βυθίζονται στο άπειρο. Χάνονται. Έχει διψάσει τόσο το χορό.

—Δεν έρχονται πελάτες εδώ; ρωτώ.

Ή απαντά χωρίς τόλμη.

—Πώς; Έρχονται.

Σαν τελειώσαμε, ο Ίρφάν όίχνει μερικά χρήματα πάνω στο τραπέζι και σηκώνεται. Κατεβαίνουμε τη στενή σάλα. Στη δίοδο όλα τα φώτα σβυσμένα. Άναγκαζόμαστε ν' ανάψουμε σπύρτα. Όμως περιέργο. Κι' η πόρτα είναι κλειδωμένη. Πώς θα βγούμε; Τρέμω. Μου φαίνεται πως θα μας κάμουν κακό. Κάτω από έναν πέτρινο θόλο, πίσω από μια κλειδωμένη πόρτα σιδερένια, στα σκοτεινά, ένα βάρος νοιώθω στο στήθος μου κι' ένα χέρι να σφίγγει το λαιμό μου. Ο Ίρφάν, πιο γλήγορος από μένα, ανεβαίνει βιαστικά στο καφενείο και ξαναγυρνά με τη γκαρσόνα. Άνάβουμε ξανά σπύρτα και προχωρούμε. Είναι μια στενή μακρυνά στοά. Όμοιο με λαβύρινθο. Περπατούμε με άμφίβολα βήματα, παρακολουθώντας το άσπρο φόρεμα της νέας κοπέλλας, πού μια χάνεται και μια φαίνεται μέσα στο σκοτάδι.

Βγαίνουμε στο δρόμο. Ή νέα χάνεται σε λίγο μες στη μαύρη δίοδο. Έμεις τρέχουμε. Θέλουμε, όσο πιο γλήγορα μπορούμε, ν' απομακρυνθούμε απ' το καταραμένο αυτό καφενείο.

Στο δρόμο. Σηκώνω το κεφάλι μου στη χιλιάρικη ηλεκτρική λάμπα. Άνοιγω το στόμα μου σα να θέλω να ρουφήξω το φώς της. Τρεϊς χιλιάδες κεριά! Τι γλυκός αριθμός! Και πόσο φώς! Και τ' αυτοκίνητα! Τι όμορφο κρότο βγάζουν! Τα θυρόφυλλα πάλι των μαγαζιών πού κλείνουν τι γλυκό θόρυβο κάμουν!... Ζωή... Δράση... Κίνηση!... Ζωή... Ο Ίρφάν πηδά σ' ένα τράμ πώτρεχε.

Δέκα μέρες ύστερα πέθανε. Μια νύχτα ξημερώθηκε. Κρύωσε. Πιάστηκε σε πνευμονία. Τρεϊς γιατροί κομματιάσθηκαν να τον σώσουν. Άδικα. Δεν πόρεσε να γλυτώσει. Ο άδικος αυτός θάνατος μ' έροξε σε συλλογή. Όμως, τι δεν ξεχνιέται!... Μάλιστα, ένα μήνα ύστερα, από περιέργεια, ξαναμπήκαμε με δυο φίλους, τα μεσάνυχτα στο «Καφέ Ντιαμάν». Τα βήματά μας στις σάλες, σώπασαν μιάν άρρωστη φωνή πού τραγουδούσε με το πιάνο.

Ξανά η πρωτινή ήσυχία. Πάλε κανείς άλλος χωρι' από μας. Μπροστά στο πιάνο ο ίδιος γέρος. Πλάϊ του δυο χοντρές βαμμένες γυναίκες. Στη μέση η γκαρσόνα. Στο παραθυράκι του μπουφέ το ίδιο γέικο κεφάλι. Σκοτάδι. Σιωπή. Ένας απ' τους φίλους μου ψιθυρίζει στ' ατί μου.

—Κάποιοι θα σκότωσαν, να ξαίρεις, εδώ.

Το ίδιο αίσθημα. Καμμιά πιθανότητα δεν μπορούσε νάναϊ τόσο σωστή όσο αυτή.

Όλοι σωπαίνουν και παρατηρούν έμας. Στα πρόσωπα της τραγικής τούτης σκηνής, τη φορά αυτή, προστέθηκε κι' ένα άλλο. Κάποιο άγόρι δώδεκα χρονώ, Κάθεται κοντά στις γυναίκες. Τα μάτια το δείχνουν έξυπνο. Κρατά μιάν εφημερίδα. Διαβάζει. Ή νέα κοπέλλα μας πληροφορεί πως το παιδι αυτό είναι πολύ έξυπνο. Όμως τώρα έχει κάποια άνησυχία. Είναι άρρωστος ο πατέρας του. Ο ιδιοκτήτης του καφενείου. Ο άντρας της γυναίκας του μπουφέ. Ίσως και να πεθάνει. Δέ ρώτησα την άρρώστεια του. Ήξαιρα ποιάν απάντηση

θάπερα. Πείνα.

Θέλησε πάλε νά χορέψουμε. Δέν είχε βαρεθεῖ ἀκόμα. Ἐρνήθη-
κα. Ρώτησε τήν αἰτία.

—Θυμᾶσαι τὸ νέο ποῦχαμε ἔρθει μιὰ φορὰ μαζί ἐδῶ;

—Ναί, ἕνα καστανὸ παιδί.

—Πέθανε.

Τὸ πρόσωπό της πῆρε ὄψη διαφορετική. Τὰ μάτια της ἀνοίχτη-
καν μέγала. Φανερὴ ἦταν ἡ λύπη ποὺ κυριαρχοῦσε μέσα της. Ἴσως,
ἂν δὲν ντροπόταν, νᾶκλαιε ἢ καὶ νὰ ξεφώνιζε ἀκόμα. Οἱ ἄλλες γυ-
ναῖκες σὰν τὴν εἶδαν ἔτσι ἀνησύχησαν. Ρώτησαν τί τρέχει. Τοὺς
ἐξήγησε. Ὅλων τὰ μάτια ἀνοίχτηκαν πελώρια. Τρόμος. Φοίκη. Ἡ
λέξη θάνατος τοὺς τρόμαξε. Οἱ δυὸ γυναῖκες δάγκασαν τὰ χεῖλη
τους. Τὰ χεῖρα τοῦ γέρου μπρὸς στὰ κόκκαλα τοῦ πιάνου, μέναν
στὸν ἄερα. Τὸ κεφάλι τῆς γυναίκας τοῦ μπουφέ, πετάχτηκε ἔξω
ἀπὸ τὸ παραθυράκι. Ἀλληλορωτιοῦνται. Ποιός;... Γιατί;... Δέν
μπόρεσαν νὰ θυμηθοῦν. Ἡ νέα γιὰ νὰ τοὺς δώσει νὰ καταλάβουν
περίγραψε τὸν Ἰοφάν. Μάλιστα τόσο ζωντανά, τόσο τέλεια, ὡς τις
πὸ ἀσήμαντες λεπτομέρειες τοῦ κορμιοῦ του καὶ τῆς ἐμφάνισής
του γενικά, ποὺ αὐτοὶ τὸν θυμήθηκαν κι' ἐγὼ τὸν εἶδα μπροστά
μου. Τὰ μάτια μου πέσαν στὸ κάθισμα ποὺ εἶχε κρατήσει ἕνα μῆ-
να ποῖν. Κεφάλι ὄρθιο. Μαῦρα μαλλιά. Καστανὸ πρόσωπο. Μάτια
στραφτερά. Ὁ Ἰοφάν! Ὁ ἴδιος. Κάθεται, λές, στὸ ἴδιο κάθισμα.
Δέν μπόρεσα νὰ κρατηθῶ. Ποτὲ δὲν τὸν εἶχα θυμηθεῖ ὅσο σή-
μερα.

Στὸ σαλόνι κυριαρχοῦσε σιγή. Ὅλοι μας σκεφτόμαστε τὸν πε-
θαμένο φίλο. Τὸ παιδί, διαβάζοντας δυνατὰ τὴν ἐφημερίδα ποὺ
κρατοῦσε, προσπαθοῦσε ν' ἀγωνισθεῖ μὲ τὴ θλιβερὴ σιωπή. Διάβα-
ζε γαλλικά.

—«Ἀφίχθη χθὲς ἐκ Παρισίων εἰς τὴν πόλιν μας, ἡ κυρία Μπάγια.
—Τρεῖς ἐκ τῶν μπάγια τῶν καταστραφέντων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς
μεγάλης πυρκαϊᾶς τῆς Σμύρνης, ἀνήκουν εἰς τὸν βέλγον ὑπήκοον,
κύριον...—Ἡ κυβέρνησις ἀπεφάσισε, μεταξὺ τῶν εἰδικῶν τοὺς
ὁποίους θὰ προσκαλέσει ἐξ Εὐρώπης, νὰ συγκαταλέγεται καὶ ὁ κ.
Μπάγια.—Χθὲς τὴν νύκτα, ὁ ἐν Γαλατὰ ἀλήτης Νίκος, μετὰ γεν-
ναίαν ρακοποσίαν, ἐπλήγωσε διὰ περιστρόφου τὸν Μπάγια.—Ἡ
ἀναχώρησις τοῦ Μπάγια.—Εἰς τὸ προσεχές μας φύλλον, οἱ ἀναγνώ-
σται μας θὰ εὔρουν ἕνα ἐνδιαφέρον μπάγια...».

Τὶ πράγμα ἦταν αὐτό; Ὅλοι μας κνιτᾶζουμε σατισμένοι τὸ
παιδί. Ρωτοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο.

—Ποιὸς εἶν' ὁ Μπάγια;

Τὸ παιδί νοιώθει τὸ ἐνδιαφέρον τῶν τριγυρινῶν. Μὲ τὴν ἴδια
πάντα σοβαρότητα ἔξακολουθεῖ μὲ δυνατὴ φωνή, τὸ παιχνίδι του.

—«Οἱ φωτογραφίες τοῦ μπάγια.—Κατὰ τὰς πληροφορίας μας
ἡ ἐπίσημος ἐναρξὶς τῶν ἐργασιῶν τῆς μπάγια θὰ λάβουν χώραν τὴν
8 Φεβρουαρίου ἐνεστώτος ἔτους.—Κατὰ τηλεγραφήματα τοῦ ἐν
Σμύρνη ἀνταποκριτοῦ τῆς «Σικάγκο—Τρίμπουν», συνελήφθησαν
ἐκεῖ οἱ μπάγια...».

Σταμάτισε. Μὲ μιᾶς, μὲ δυνατώτερη φωνὴ καὶ σοβαρότερο ὕφος
συνέχισε.

—«Ὁ Μπάγια ἀνεχώρησε διὰ τὸ ἀτέλειωτον ταξίδιον τῆς
ζωῆς...».

Αὐτὸ ἦταν τρομερό. Πεταχτήκαμε ἀπὸ τὴ θέση μας. Δίχως νὰ
τὸ νοιώσουμε βρεθήκαμε στὴ στοά. Ἡ ἴδια κατάστασις. Ἡ σιδε-
ρένια πόρτα κλειστή. Τὰ φῶτα σβυστά. Ἀνάψαμε σπύρτα καὶ προ-
χωρήσαμε. Ἡ λέξη «μπάγια» εἶχε καρφωθεῖ μέσα μας Μπάγια!
Ἡ ἐπίσημος ἐναρξὶς τῶν ἐργασιῶν τῆς μπάγια! Τὸ ταξίδι τοῦ
μπάγια! Οἱ φωτογραφίες τοῦ μπάγια. Καὶ τὸ φάντασμα τοῦ Ἰοφάν
δὲ φεύγει μπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια μου. Θαρρῶ πὺς ἔρχεται πίσωθὲ
μου. Τώρα θὰ μοῦ τραβήξει τὸ φόρεμα. Κνιτᾶζω γύρω μου. Μπά-
για! Βγαίνουμε στὸ δρόμο.

—Ἄγριο μέρος, μουρμουρίζουν οἱ φίλοι μου.

Μπάγια!

—Τὶ πράγμα εἶν' αὐτό;

—Εἶναι τὸνομα πῶβαλε ἕνα παιδί στὸ ἄγριο, τὸ σκυθρωπὸ αὐτὸ
μέρος.

—Ἐνα καταγώγιον φωνάζουν. Μπάγια!

Ἡ θύμησις τοῦ Ἰοφάν ὅλο καὶ μὲ τυραννᾷ—Μπάγια!—Ἡ ἐπί-
σημος ἐναρξὶς τῆς μπάγια.—Πὺς δὲν τὸν ξέχασε ἡ γκαρσόνα τὸν
Ἰοφάν! Τὶ τέλεια—τὸ ταξίδι τοῦ μπάγια—τὸν ζωγράφησε. Νᾶναι
ἄραγε ἀποτέλεσμα ἀπ' τὸ ἐπάγγελμά της ἢ κι' αὐτὴ—Μπάγια—ὅ-
πως κι' ἐγὼ εἶδε μπροστά της τὸ φάντασμα τοῦ φίλου μου;—Ἡ
σύλληψις τοῦ μπάγια.—Πόσο τὸν λυπήθηκε...

Ἀνανέω μὲ δυσκολία.

Δέν μπόρεσα νὰ κοιμηθῶ τὴ νύκτα.—Τρεῖς ἐκ τῶν μπάγια ἀνή-
κουν...—Ὁ ἐν Γαλατὰ ἀλήτης Νίκος ἐπλήγωσε διὰ περιστρόφου
τὸν μπάγια. Μεταξὺ τῶν εἰδικῶν τοὺς ὁποίους θὰ προσκαλέσει ἐξ
Εὐρώπης ἡ κυβέρνησις θὰ ὑπάρχει κι' ὁ Μπάγια. Ὁ μπάγια ἀνε-
χώρησε διὰ τὸ ἀτέλειωτον ταξίδιον τῆς ζωῆς...

Μπάγια... Μπάγια...

(Ἀνεκδοτο)

Μετάφρασις: ΑΒΡ. Ν. Π.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὁ Πεγιαμῆ Σαφά. Ὁ συγγραφέας ποὺ διαβάζεται περισσότερο σήμερα
στὴν Τουρκία. Ὅποιος αἰρεθὸς θὰ θελήσει νὰ γράψῃ τὴν ἱστορία τῆς σύγχρο-
νης Τουρκικῆς λογοτεχνίας, ὀρισμένως θὰ πρέπει νὰ σταματήσῃ σ' αὐτόν. Ξε-
χωρίζει ἀνάμεσα σ' ὅλες τις σημερινὲς φυσιογνωμίας τῆς πνευματικῆς Τουρ-
κίας. Γεννήθηκε στὰ 1899 στὴν Πόλη. Πατέρας του ὁ ποιητὴς Ἰσμαῆλ Σαφά.
Ὁρφάνεψε πολὺ νωρὶς καὶ δὲν μπόρεσε νὰ τελειώσῃ παρὰ μονάχα τὸ λύκειο
Βεφά. Πολὺ μικρὸς, 16 μόλις χρονῶ, διορίστηκε δάσκαλος. Τὸ ἐπάγγελμά του
αὐτὸ τὸν ἔφερε ἀντιμέτωπο μὲ τὴ μελέτη τῆς παιδαγωγικῆς, τῆς ψυχολογίας
καὶ τῆς φιλοσοφίας.

Ἦταν δεκαοχτὸ χρονῶ, ὅταν πρωτοδημοσίεψε διηγήματά του στὴν ἐφη-
μερίδα «Γερμιντζή Ἀσῆρ» (Εἰκοστὸς αἰὼν), ποὺ ἀργότερα μαζεύτηκαν σὲ τό-
μο μὲ τὸν γενικὸ τίτλο «Ἰσταμπὸλ χικιαγελερῆ» (Πολίτικες ἱστορίες). Στὰ κομ-
μάτια αὐτά, ὅσο κι' ἂν ὁ ἴδιος δὲν τὰ θεωρεῖ ἄξια γιὰ προσοχὴ, χρωστᾷ ὁ
συγγραφέας τὴν ἐπιτυχία του. Τὸ ἀπλὸ μὰ βαθὺ ὕφος κι' ἡ ὠραία καθαρή

γλώσσα τῶν διηγημάτων αὐτῶν γίνηκαν αἰτία νά σημειώσῃ δύο ἐκδόσεις, κατὰ σπάνιο γιὰ τὴν Τουρκία, τὸ πρῶτο τοῦ μυθιστορήματος «Σοζντέ Κιζιλάρ» (Λήθην κορίτσια).

Ἀκολουθοῦν τὰ «Μαχσέρ—Συναγερομός», κοινωνικὸ μυθιστόρημα καὶ τὸ «Σιμσέκ» (Ἄστραπὴ), ψυχολογικὸ καὶ τὸ καλλιτέρο, κατὰ τὴ γνώμη τοῦ ἀπὸ ἄποψη αἰσθηματικῆς ψυχολογίας. Ὅμως ὁ Πεγιαμὴ Σαφά, τὰ μυθιστορήματα αὐτὰ τὰ θεωρεῖ ἔργα παιδίαστικῆς φαντασίας καὶ δὲν τοὺς δίδει καμμιά φιλολογικὴν ἀξία. Στὰ κατοπινά του ἔργα, δὲν ἐνδιαφέρθηκε γιὰ τὸ γούστο τοῦ κοινοῦ καὶ μὴ δίνοντας σημασίαν στὴν τεχνικὴ τοῦ κλασσικοῦ μυθιστορήματος προσπάθησε νά δημιουργήσῃ μιὰ καινούργια τεχνικὴ. Καὶ πέτυχε. Τὸ οὐλτρα—μοντέρνο μυθιστόρημά του «Μπιρ ἀσάμντι—Ἦταν κάποιον βράδου», εἶναι γερὸ δείγμα τῆς φροντίδας τοῦ αὐτῆς.

Τὸ ἔργο ὅμως ποῦ τοῦ στερέωσε τὴ φήμητον, εἶναι τὸ «Ντοκουζουνζου Χαριτζιέ Κογουσου—Ἐνατο Θεραπευτήριον». Μὲ τὸ βιβλίο τοῦ αὐτοῦ ὁ συγγραφέας ἀγκάλιαζε ἕνα παρθένο ἀκόμα θέμα στὴ λογοτεχνία τῆς πατρίδας του. Ὡς τότε, κανεὶς δὲν εἶχε πλησιάσει τόσο πετυχημένα ὅσο αὐτὸς τὸν πόνο καὶ τὴν ἀρρώστεια. Κανεὶς δὲν εἶχε σκεφθεῖ νά γράψῃ τὸ μυθιστόρημα ἐνός ἀρρωστοῦ κορμιού ἔτσι ποῦ διαβάζοντάς το κανεὶς νά μυρίζεται αἷμα σάπιο καὶ γιαιτρικὰ καὶ νά νοιώθῃ στὸ ἴδιο τοῦ σώματος τοὺς πόνους τοῦ ἀρρωστοῦ ἥρωα. Τὸ «Ἐνατο Θεραπευτήριον» μεταφράστηκε στὰ γαλλικά, τὰ ρωσικά καὶ τὰ γερμανικά. Γυρίστηκε καὶ στὴ γλώσσα μας καὶ πολὺ σύντομα θὰ κυκλοφορήσῃ σὲ βιβλίο.

Ἀκολουθοῦν κατὰ σειρά, τὸ ἱστορικὸ μυθιστόρημα «Ἀττίλας», ὅπου περιγράφει τὴ ζωὴ τοῦ μεγάλου κατακτητῆ. Τὸ «Φατιχ—Χαρμπιέ» στὸ ὁποῖο ζωγραφίζεται χαρακτηριστικὰ ἡ ζωὴ στὶς δύο πλευρὰς τῆς Πόλης, στὴν Σταμποῦλ καὶ τὸ Πέρα. Καὶ τὸ τελευταῖο τοῦ ψυχολογικοῦ «Μπιρ τερεντουτοῖν ρομανι—Τὸ μυθιστόρημα μιᾶς ἀμφιβολίας». Αὐτὸ δημοσιεύτηκε σ' ἐπιφυλλίδα τῆς «Τζουμζουριγετ», τῆς ὁποίας σήμερον ὁ Π. Σ., εἶναι ὁ φιλολογικὸς συνεργάτης.

Δὲν μποροῦμε νά ποῦμε πὼς τὰ μυθιστορήματα τοῦ Πεγιαμὴ Σαφά, εἶναι δίχως ἐλλείψεις ὁλότελα. Δὲν ἔχει τὴν ἰκανότητα, ἴσως καὶ νά θέλῃ κι' ὅλας, νά ζωντανεύῃ μέσα στὸ ἴδιο βιβλίο, μὲ μιᾶς, πολλοὺς ἀνθρώπους, νά ἀναλύῃ μιὰν κοινωνία ὁλόκληρη. Στὸ «Μαχσέρ» τοῦ ὅπου ζωγραφίζεται ἡ Πόλη τοῦ παγκοσμίου πολέμου, θάπρεπε ἴσως νά ζαλιζόμαστε ἀπὸ τὸν θόρυβο τοῦ πλήθους, ἀπὸ τὴν ἀγωνία τοῦ ἀπὸ τὴν φρίκη τῆς ἐμπόλεμης κατάστασης. Κι' ὅμως, πάντα βρισκόμαστε μέσα στὸ ἴδιο δωμάτιο, συντροφιά μὲ τρία—τέσσερα μονάχα πρόσωπα. Μὰ ἐναντία προσπαθεῖ νά χώνεται βαθειὰ μὲς στὴν ψυχὴ τῶν λιγοστῶν προσώπων του. Νά βρῖσκει τὰ πιὸ ἀπόκρυφα αἰσθήματα καὶ τὶς πιὸ κρύφτες σκέψεις τοὺς. Ὅπως σημειώθηκε παραπάνω ὁ Πεγιαμὴ Σαφά, ἀπὸ πολὺ μικρὸς χρημάτισε δάσκαλος, κι' αὐτὸ τὸν ὀδήγησε στὴ μελέτη τῆς ψυχῆς. Εἶναι προσὸν πολὺτιμο γιὰ τὸν συγγραφέα αὐτό.

Ὀλότελα προσωπικὸ τὸ ὕφος του. Πότε ἤρεμο, πότε πιὸ ζωηρό, ἄλλοτε νευρικό, δυνατὸ, εἰρωνικό, ἀδύνατο κι' ἄλλοτε πάλι κοινότατο. Τὸ μόνο ἴσως ποῦ θὰ μπορούσε νά σημειωθῇ μὲ λύπη εἶναι τ' ὅτι χάνεται κάμνοντας φιλολογία. Προσέχει τὴ φράση του. Μετρά τὰ λόγια του. Φροντίζει νά δίνει ἐνῆψη μὲ τὴ ραφιναρισμένη φράση καὶ τὰ ὁμορφοδιαλεγμένα λόγια.

Δὲν παραδέχεται καμμιά σχολή, κανένα σύστημα. Γι' αὐτὸν τὸ σύστημα εἶναι κατὰ τὸ στάσιμον. Ἐνῶ ἡ ζωὴ προχωρεῖ. Ἀλλάζει. Κι' ὁ ἄνθρωπος εἶναι πάντα σκλάβος σ' αὐτὴν. Εἶναι τρεχοῦμενη αὐτὴ κι' ἀδύνατο νά πάρῃ φόρμα ἀπὸ τοὺς στάσιμους ὑπολογισμούς μας καὶ τὶς προσδιορισμένες σκέψεις μας. Δυστυχισμένος κι' ἀποτυχημένος ὁποῖος προσπαθεῖ νά κάμῃ τ' ἀντίθετο. Εἶναι σὰν νά τραβᾷ κουτὶ στὸ ρεῦμα.

Ὁ Πεγιαμὴ Σαφά, φαίνεται πολλὰς φορὰς στὸν τύπον καὶ μὲ τὸ ψευδώνυμο Σερβέρ Μπεντή. Μὰ σ' αὐτὸ δὲν πρέπει νά δίνουμε καμμιά προσοχή. Ὁ Σερβέρ Μπεντή εἶναι μονάχα ἕνας συνηθισμένος φεγιετονίστας ἐνῶ ὁ ἄλλος, ὁ δικός μας Πεγιαμὴ Σαφά, εἶναι λογοτέχνης μ' ἀξία καὶ τέχνη. Εἶναι δαχτυλοδιχτούμενος ἀνάμεσα στὰ ὀνόματα τῆς σημερινῆς πνευματικῆς Τουρκίας. Ὁ πιὸ διανοητικὸς ἀπὸ τοὺς τούρκους λογοτέχνες.

ΑΒΡ. Ν. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

ΠΑΡΑΤΑΙΡΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Ἐπάνω στὰ στρωτὰ νερὰ σπαθίζει ἕνα ψαρόνι
μέσα στὸ μπλάβο δειλινὸ ζαρώνει δὲ ζαρώνει
τὸ κύμα ποῦ ἔρχεται μικρὸ φιλώντας τὸ ἀκρογιαλὶ
καὶ ἐμεῖς οἱ δυὸ σὲ μιὰ γωνιά ξαναμιλάμε πάλι...

Σὰν τότες ποῦ, ξανθὸ παιδί γλυκεῖα καστανομάτα
πήρα μαζύ σου τοῦ Ἐρωτα τὴν ἀνθισμένη στράτα
—τὸ κύμα στὴν ἀκρογιαλιὰ ζαρώνει δὲ ζαρώνει
καὶ ἀπάνω στὰ στρωτὰ νερὰ σπαθίζει ἕνα ψαρόνι.

ΝΙΚΟΣ ΣΑΝΤΟΠΙΝΑΙΟΣ

ΜΑΣΚΕΣ

Μιὰ χάρτινη μουτσούνα
καὶ χτυπητὰ βαμμένη
μὲ κίτρινο πολὺ,—

Ἐποκρηὰ στὸ δρόμο
μὲ γέλια κατεβαίνει
μὲ χρῶμα καὶ ζωὴ.

Σκυμμένος καθὼς πάω
μὲ ζώνουν χίλιες ἔγνοιες
καὶ τὴ χαρὰ ποθῶ,—

Μιὰ χάρτινη μουτσούνα
στὰ μάτια μου νά βάλω
στὸ πλῆθος νά χαθῶ.

2)

Γαλαζωπὸ τὸ ροῦχο
κι' ἡ μάσκα βυσσινιά,
καὶ σὰν ἀφρὸς ἡ ντάμα
γιὰ μιὰ τρελλὴ νυχτιὰ.

Δυὸ πιερότοι μόνοι
—δυὸ τροπικὰ πουλιὰ—
τὸ μυστικὸ θὰ βροῦνε
ποῦ χάσανε παιδιὰ.

Στὸ δρόμο καθὼς πᾶνε
τὸ βλέμμα δὲ γελᾷ,
κι' ἕνα μικρὸ τραγοῦδι
σκορπιέται τρᾶ - λά - λά.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΡΙΒΑΣ

ΚΑΘΡΕΦΤΙΣΜΑΤΑ

(ΡΟΜΑΝΤΙΣΜΟΣ—ΡΕΑΛΙΣΜΟΣ)

1. Ο ρομαντισμός άρνητικά είναι μιὰ επανάσταση, μιὰ αντίδραση ενάντια στο κλασσικό πνεύμα.

Θετικά, είναι μιὰ άνεύρεση τοῦ φυσικοῦ δρόμου τῶν βορείων Εὐρωπαίων, πού σάν βαθύτατα έμποτισμένοι από τὸ χριστιανισμό ζήτησαν νὰ δώσουν τὴ μεγαλύτερη έλευθερία στὴν ψυχὴ, τὴς πιὸ έλεύθερες κινήσεις σὲς ψυχικὲς δυνάμεις τοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς φαντασίας.

2. Ο ρομαντισμός ζήτησε νὰ συλλάβη, ν' ανασύρη μέσ' από τὴ μορφὴ τῶν προσώπων καὶ τῶν πραγμάτων τὸ αἰώνιο στοιχείο, τὸ άπροσμέτρητο, τὸ οὐτοπικό, τὸ οὐχρονικό, τὸ μυστηριακό, τὴν ψυχὴ τους. Ἡ ρομαντικὴ συγκίνηση δὲν εἶναι ἡ συγκίνηση τῶν αἰσθήσεων από τὸ άγγιγμα τῆς μορφῆς τῶν αντικειμένων, ἀλλὰ από τὴν έσωτερικὴ τους κίνηση.

3. Καὶ τί εἶναι ἡ έσωτερικὴ κίνηση, τῶν μορφῶν; Ἡ άφέλεια καὶ οἱ άθῶοι φόβοι. Τὸ βουβὸ πάθος, ὅπου καταποντίζεται ἡ ψυχὴ. Ἡ νευρασθένεια, πού ματώνει τὴν καρδιά. Τὸ spleen, πού τὴ σφίγγει. Ἡ σκοτεινὴ καὶ άπειλητικὴ άοριστία, ὅπου ἡ φαντασία μικροπετάει κατάπληκτη. Τὸ δμυλῶδες καὶ τόνειρικό, ὅπου ἡ ψυχὴ διαλύεται καὶ σύγχρονα άναζητᾷ τὸν έαυτὸ της...

4. Ἰσορρόπηση τῶν μορφῶν εἶναι ἡ κλασσικὴ τέχνη. Διάσπαση τῆς ἰσορροπίας αὐτῆς εἶναι ὁ ρομαντισμός. Ὁ Ἑλληνικὸς ναὸς δίνει τὴν έντύπωση ἰσοζυγίας δυνάμεων τελικῆς, στατικῆς καὶ έπιτενυμένης. Ὁ γοτθικὸς ναὸς δίνει τὴν έντύπωση μιᾶς διαρκοῦς τάσεως πρὸς τὰ άνω, πρὸς τὰ ψηλά, μιᾶς διασπάσεως, μιᾶς έφρεσης άσταμάτητης πρὸς ὅ,τι εἶναι πολὺ μακρυνὰ από μᾶς, άφταστο καὶ άνεπίτευκτο. Ἡ λεπτὴ αἰχμὴ τῶν ὀβελίσκων τοῦ γοτθικοῦ ναοῦ, έπειτ' από ἕνα διάσος έσωτερικῶν διακλαδώσεων, εἶναι σάν μιὰ διαρκῆς πορεία πρὸς τὰ άνω, μιὰ διαφυγὴ άτέρομη πρὸς τὰ ψηλά, κερδισμένη από μύριες πλοκὲς καὶ άντιστάσεις έσωτερικῆς

5. Ο ρομαντισμός θρέφεται από τὸ άκαθόριστο. Αὐτὸ έρεθίζει καὶ έμβάλλει σὲ άνησυχία. Ἡ άνησυχία εἶναι ρομαντικὴ κατ' έξοχὴν διάθεση. Ἡ έποχὴ μᾶς εἶναι θηριωδῶς ρομαντικὴ. Κυβερνιέται από ἕναν ρομαντισμὸ πού σὲ θεμέλια καὶ άνατρέπει.

6. Τὸ ήρωικό καὶ τὸ μεγαλόπρεπο εἶναι μορφῆς τοῦ ρομαντικοῦ, άφού ξεπερνοῦν τὰ έπιτερεπόμενα μέτρα τῆς ανθρώπινης παράστασης.

Τὸ ὄραϊο θέλγει καὶ προσκαλεῖ σὲ μιὰ διάθεση χαρᾶς. Κλασσικισμός. Τὸ ήρωικό καὶ τὸ μεγαλόπρεπο εκπλήσσουν καὶ προσκαλοῦν σὲ νηφαλιότητα. Ὁ Ἄγαμέμνων. Ρομαντισμός.

7. Ο κλασσικισμός έπέτυχε τὴν έξιδανίκευση τοῦ φυσικοῦ. Ἄντιγόνη. Ὁ ρομαντισμός δημιούργησε τὴν πνευματικὴ ὄραιότητα. Βεατρίκη.

Κι' έπειτα λένε, ὅτι ὑπάρχει μιὰ μονάχα αἰώνια ὁμορφιά. Ἴδου ὅτι ὑπάρχουν δύο.

8. Ἡ πίστη στὴν ὑπαρξη αἰώνιων άφηρημένων έννοιῶν—ιδεῶν (Ὁμορφιά, Ἡθικὴ καὶ Ἀλήθεια) εἶναι μιὰ μεταφυσικὴ καὶ ἕνας μυστικισμός. Εἶναι ἀκόμα ἴσως μιὰ ὄραϊα άνταπάτη, ἀλλὰ εἶναι πάντα άνταπάτη. Ρομαντισμός. Ἐνας κόσμος ρεαλιστῶν πιστεύει πὸς ὑπόχει μόνον ὅ,τι ὑπάρχει καὶ αὐτὸ πρέπει νὰ συγκινῆ.

9. Ἄλλὰ τί ὑπάρχει καὶ τί πρέπει νὰ συγκινῆ; από τὸν άνθρωπο μᾶς έδωκε ὁ ρεαλισμός μιὰ άφαίρεση—ὁ ρεαλισμός, μιὰ άφαίρεση—τοὺς χαρακτηριστες. Σήμερα πιστεύουμε, πὸς δὲν ὑπάρχουν παρὰ ἰδιοσυγκρασίες. Ἡ, καλύτερα ὑπάρχει μόνον ὁ άνθρωπος.

10. Ἄπὸ τὸν άνθρωπο δὲ μᾶς έδωκε ὁ ρεαλισμός παρὰ τὴν πιθανὴ σειρὰ τῶν αντιδράσεων του στο άντικείμενο. Ἄνικανος νὰ φωτίση τὸ σκοτεινὸ χῶρο τῆς ανθρώπινης ὑπαρξης, ὅπου δοοῦν τὰ μυστικὰ συνεργεῖα καὶ φυτεύουν τὴς άόρατες ῥίζες τῶν πραγμάτων. Ὁ ρεαλισμός δὲ συλλαμβάνει παρὰ τὴν πράξη, δηλαδὴ τὴν αντίδραση, δηλαδὴ τὴ συγκίνηση τῆς έπαφῆς. Ἐπιδερμικὴ τέχνη.

11. Ὁ ρεαλισμός εἶναι ἡ ἀλήθεια; Ἄλλὰ τότε ὑπάρχει πολὺς ρεαλισμός στο ρομαντισμό, διὰν ὁ τελευταῖος διεκδικῆ (άπέναντι στον ψευτοκλασσικισμό) τὴν ἀλήθεια τοῦ αἰσθήματος, τῆς φαντασίας καὶ τῆς φύσεως.

12. Στοὺς διαδρόμους τῆς ανθρώπινης φύσης έδωσαν συνέντευξη ὁ ρομαντισμός με τὸ ρεαλισμό. Ἡ τέχνη δὲ μπόρεσε ἀκόμα ν' άνακαλύψη τὸ έντευκτήριό τους.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

ΥΠΟΤΡΟΠΗ

Νόμιζα πιά πὸς τᾶχα από καιρὸ
ξεχάσει· κι' έλεα, πᾶνε τὰ παληά μου.
Μὰ νᾶτα πάλι, μήνυμα πικρό,
τὰ θλιβερὰ φαντάσματα μπροστὰ μου!

Μελαγχολία καὶ θλίψη· τὸ χλωμὸ
χρῶμα πού θ' άπλωθῆ στὰ μαγουλά μου,
ρεμβαστικὸ περπάτημα κι' άργό,
τὸ βλέμμα πού κυττάζει πάντα χάμου.

Ἄδειασ' ὁ κόσμος, ᾄδειασ' ἡ καρδιά,
μεσ' στὴν ψυχὴ μου έφώλιασεν ἡ πλήξη..
Ἴσκιοι καὶ πλᾶνες μ' έχουνε τυλίξει...
Σωροὶ χαρτιῶν μπροστὰ μου τώρα...νὰ
κι' οἱ στίχοι πού τοὺς εἶχα λησμονήσει
χαρὸ δαιμονικὸν έχουν άρχίσει!

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕ ΠΝΕΥΜΟΘΩΡΑΚΑ

Baghères—de—Bigorres

Ὁκτώβρης τοῦ 193...

Τῶσαιρα πὼς θὰ ἐρχόταν κάποτε αὐτὴ ἡ μέρα. Τῶσαιρα πὼς ἐκεῖ-
σης δὲν εἶχε πιά θέση οὔτε δουλειά στὸ θεραπευτήριο. Καὶ πὼς ἂν
ἔμενε ἀκόμα ἐκεῖ, ἂν ἀργοποροῦσε, ὅλο κι' ἂν κοντοστεκότανε, ἦταν
μονάχα γιὰ μένα.

Μά, ὡς πόσο μπορούσε νὰ βιασάξει καὶ τοῦτο; Οἱ δικοὶ του τοῦ
ἔγραφαν γράμμα πάνω στὸ γράμμα. Κι' ἀπορούσανε καὶ βιαζόντου-
σαν. Καὶ θυμώνανε ἀκόμα. «Τρία χρόνια πὸν κράτησε ἡ θεραπεία του
ξοδέψανε τὰ μαλλοκέφαλά τους κατόπι του. Τρία χρόνια στὴ Σαβο-
ῖα, στὸ St. Jean d' Aulph... Ξαίρεις τὴ θὰ πει; χαλάλι του βέβαια,
καὶ τρισαχάλι του. Ὅμως δὲν ἦταν ἀπὸ τὰ περισσεύματά τους! Ἐ-
κοβαν ἀπὸ δῶ, σφιγγόνταν ἀπὸ κεῖ, γιὰ νὰ τίς φέρουν τίς δυὸ ἄκρες
σ' ἓνα μέρος.

Μά, τώρα πιά πὸν ἦταν καλά,—τοὺς τῶσραφε ὁ ἴδιος ὁ για-
τρός—ἄς γύριζε, διάβολε, πίσω, νάβρισκε καὶ καμμιά δουλειά, νὰ
γλύτωναν τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ ἔξοδα τὰ ἐκεῖ ἐπάνω».

Δυστυχημένοι ἄνθρωποι! Δὲν τοὺς ἀδικῶ κι' αὐτοὺς. Τὶ νὰ σοῦ
κάνουν; Φταίξιμο δὲ ρίχνω κανενός. Νοιώθω τὴ Μοῖρα ἀνάμεσά μας.

Τὸν συνοδέψαμε ἡ Νίνα κι' ἐγὼ ὡς τὸν σταθμό.

Σ' ὅλο τὸ δρόμο μίλαγα, γέλαγα ὅσο πῶς δυνατὰ μπορούσα, γιὰ
ν' ἀπασχολῶ τὸν ἑαυτό μου, καὶ νὰ τοῦ δίνω θάρρος ἐκείνου. Μά,
σὰν τὸ τραῖνο κίνησε, τὸ ἀπαίσιο τραῖνο, σὰν εἶδα τὴν τελευταία
του ἀκροῦλα νὰ σβύνεται στὸ βῆθος τοῦ ὀρίζοντα, μοῦ φάνηκε πὼς
θᾶχανα τὸ λογικό. Στάθηκα ἐκεῖ, ἀκίνητη καὶ πετρωμένη, προσμέ-
νοντας λὲς κάποιον θάμμα.

Ἡ Νίνα μὲ τραβοῦσε, μὲ παρακαλοῦσε δειλὰ καὶ τρυφερὰ νὰ
πηγαίνουμε. Μὰ δὲν μπορούσα νὰ ξεκολλίσω ἀπὸ κεῖ. Τὰ πόδια μου
σὰ νᾶχαν πιάσει ριζες μέσα στὸ χῶμα αὐτό, τὸ τελευταῖο πὸν πατή-
σαμε μαζί.

Δὲν ἔκλαια. Δὲν μπορούσα... Μόνο στὸ τέλος, κάτι σὰν λυγμός,
κάτι σὰ ῥίγος ἀπὸ κρῶν δυνατό,—τὸ κρῶν τοῦ κενοῦ—μοῦ τάραξε
τοὺς ὤμους. Κι' ἓνας βήχας ξεροῦς μοῦ ξέσχιζε τὸ στήθος. Τότε πιά
ἡ Νίνα μ' ἄρπαξε μὲ τὴ βία, μὲ σκούντησε, μὲ ἔβαλε στὸ αὐτοκίνη-
το. Καὶ ξαναβεβήκαμε οἱ δυὸ μας στὸ St. Jean. Θέ μου, τὶ φριχτό,
τὶ ἀτέλειωτο ταξίδι ἦταν αὐτό! Στὸ κάθε τίναγμα τοῦ αὐτοκινήτου
νόμιζα πὼς τὸ μυαλό μου θὰ χυρόνταν ἀπὸ τὸ πονεμένο μου κε-
φάλι στὴν ποδιά μου. Τὸ κάθε τράνταγμα μ' ἔρριχνε πότε μπροστά,
πότε πίσω σὰν ἓνα ἄψυχο σακκὶ γεμάτο κουρέλια.

Μόλις φθάσαμε κεῖ ἀπάνω, μ' ἔβαλε ἡ Νίνα στὸ κρεβάτι, καὶ
μοῦ ἔδωσε ἓνα δυνατό ναρκαωτικό. Ἔτσι κοιμήθηκα 17 ὥρες γραμμῆ.
Καὶ ὅταν ξύπνησα ἤμουν τόσο τσακισμένη, πὸν δὲν εἶχα τὴ δύναμη
οὔτε τὸν πόνο μου νὰ νοιώσω.

Σ' αὐτὸ τὸ λήθαργο ἔμεινα τρεῖς μέρες σωστές. Ἄκουα καὶ δὲν
ἄκουα. Ζούσα καὶ δὲ ζούσα. Ἡ Νίνα κι' ὁ γιατρός δὲ μ' ἄφηναν
οὔδὲ στιγμή μονάχη. Κάποιες ἀραιές, ψιθυρωτὲς κουβέντες τους μοῦ
ἔφθαναν σὰ μέσα ἀπὸ βαθὺ πηγάδι: «Ναί, γιατρέ... Ὁχι, γιατρέ...
Καλὰ γιατρέ...» Κάπου κάπου τὸ Νινάκι μὲ πλησίαζε. Ἐσκυβε πᾶ-
νω μου ἐλαφρὰ σὰ σκιά, «ἀδελφοῦλα μου!» Ψιθύριζε μὲ τρεμάμενη
λαχτάρα. Μὲ φιλοῦσε στὸ μέτωπο, κι' ἀποτραβιόταν πάλι σὰ σκιά

Τὴν πρώτη στιγμή πὸν ἀνοιξα τὰ μάτια μου ἀντίκρισα τὸ γιατρό
νὰ μὲ κυττάει μὲ καλωσύνη καὶ συμπόνια. Ἐκατσε κοντὰ μου καὶ μὲ
παρηγόρησε μ' ἀληθινὰ λόγια μάννας. Τὸν ἄκουα δίχως νὰ μιλῶ.
Ὅμως μὲ κάποιαν ἀνακούφιση.

Μοῦ φαινότανε σὰ νᾶλλωνε ὁ πόνος μου, ὁ σφηνωμένος κι' ἀκί-
νητος μέσα μου σὰ λεπίδι, νὰ κυκλοφορεῖ καὶ νὰ περιχάει τὸ εἶναι μου
μὲ κάποια γλύκα. Ἄρχισα νὰ νοιώθω τὴ γλύκα τὴν ἡδονικὴ τοῦ μεγάλ-
ου πόνου. Γιατὶ ὅσοι πονέσανε πολὺ, θὰ ξαίρουνε, ἀλήθεια, πὼς εἶ-
ναι καὶ μιὰ τέτοια γλύκα στὸν κόσμο, πὸν σοῦ γίνεται ἀγαπητὴ κι' ἀ-
παραίτητη σὰν τὸ ὄπιο, ὅταν τὴν συνηθίσεις.

Ἐμεινα ἀκόμα λίγες μέρες στὸ κρεβάτι. Δὲ βιαζόμουνα νὰ σηκω-
θῶ, οὔτε νὰ γιάνω. Τὶ νᾶκαμνα πιά στὴ ζωή; Ὁ βήχας μοῦ ξαναγύ-
ριζε συχνά. Κι' ὁ γιατρός κοινοῦσε τὸ κεφάλι, σὰ νᾶλεγε: «Τὰ βλέπεις;
τὰ βλέπεις; Σὲ μιὰ ἐβδομάδα μέσα μοῦ κατάστρεψες τοὺς κόπους μου
ἑνὸς χρόνου». Ἐξω ἀπ' αὐτὸν καὶ τὸ Νινάκι, δὲν ἤθελα νὰ δῶ κανέ-
ναν. Οἱ ἄλλοι τρόφιμοι ἐρχόντανε ὡς τὴν πόρτα, μοῦ στέλναν ἀπὸ μα-
κρὰ φιλιὰ καὶ χαιρετοῦρες. Μοῦ λέγανε κανένα κομπλιμέντο ἢ χωρα-
τό, καὶ φεύγανε. Τοὺς ἄκουα νὰ περνᾶνε θορυβώδικα τοὺς γεμάτους
ἠχὼ διαδρόμους. Νὰ κατεβαίνουνε τίς σκάλες, νὰ χύνονται μὲ γέλια
στοὺς κήπους καὶ στὶς ταράτσες, τίς κορμασμένες πάνω ἀπ' τίς κορφές
τῶν ἐλάτων.

Μόλις σηκώθηκα, ὁ γιατρός μοῦ εἶπε πὼς ἐπιβαλότανε ν' ἀλλάξω
τόπο γιὰ ἓνα διάστημα. Αὐτὸ δὲν τᾶκουσα καλά. Μὲ κανένα τρόπο δὲν
ἐννοοῦσα ν' ἀφίσω, ἔστω καὶ γιὰ λίγο τὴ γωνιά τούτη ὅπου ἐνοιώθα
τόσες χαρὲς καὶ τέτοια λύπη. Σὰν εἶδε πὼς μὲ τὸ καλὸ δὲν ἦτανε νὰ
γίνει τίποτα, μὲ πῆρε μὲ τὸ κακό. Μοῦ μίλησε σκληρὰ κι' ἀπότομα.
Μοῦπε πὼς ἦταν τρέλλα, τρέλλα μονάχη, ν' ἀφίσω τὸν ἑαυτό μου ν'
ἀγαπήσει τόσο αὐτὸ τὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ, ἦταν ἓνας «ἀρρωστος», ὅ-
πως καὶ νᾶξει. Γιατὶ, εἴμασταν ἀπένταροι κι' οἱ δυὸ. Γιατὶ εἴχαμε κι'
οἱ δυὸ ἀνάγκη μιᾶς ἡσυχῆς ζωῆς δίχως κόπους πολλοὺς καὶ φροντίδες.
Κι' ἡ βιοπάλη πὸν τόσες μπορεῖ νᾶχει γλύκες γιὰ δυὸ ἄλλους πὸν ἀγα-
πιοῦνται, θᾶταν ὀλέθρια γιὰ μᾶς. Καλά, τὸν ἑαυτό μου δὲν τὸν λυπό-
μουνα. Ἄς συλλογιζόμουνα τοῦλάχιστον ἐκείνον. Ἐγὼ δὲν ἄκουα κι'
ἐκλαιγα. Ἐκλαιγα μὲ δάκρυα χοντὰ πὸν κυλούσανε βαρεῖα βαρεῖα
καὶ βιαστικά στὰ μάγουλα καὶ στὴν ποδιά μου. Καὶ σκεφτόμουνα μὲ
συντριβή: «Ναί, ναί. Ὁ γιατρός ἔχει δίκιο... Δὲν ἔπρεπε... Μὰ τὶ νὰ
κίμω; Τῶθελα τάχα; Τ' ἀποζήτησα; Λησιμόνησα πὼς δὲν εἴχαμε πιά
μεῖς τὸ δικαίωμα ν' ἀγαπᾶμε... Δὲν ἔχομε κανένα, κανένα δικαίωμα
πιά ἐμεῖς πάνω στὴ γῆ... ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕ ΠΝΕΥΜΟΘΩΡΑΚΑ...

Κάτι λιγότερο κι' απ' τὸ μυρμηγκι. Κάτι λιγότερο κι' απ' τὸ φυτό». Σκεφτόμουνα, κι' ἔκλαιγα ὀλοένα... Πρέπει νάμουν, ἀλήθεια, ἀξιολύπητη, γιατί ὁ γιατρός μαλάκωσε μὲ μιᾶς. Πῆρε τὸ ἀγαθό, τὸ πατρικό του ὕφος καὶ μοῦ μίλησε γιὰ τὸ «καθῆκον», τὸ καθῆκον ποὺ δίνει μιὰν ἀνυπολόγιστη παρηγοριά, γιὰ τὸν καιρὸ ποὺ ὄλα τὰ σβύνει, καὶ κάτι ἄλλα τέτοια ποὺ λένε σ' αὐτὲς τὶς περιστάσεις.

Ὁ γιατρός μὲ ἀπέλεισε πὸς ἂν ἐπέμενα στὸν ἀδιάλλαχτο πόνο μου, θὰ μ' ἔστειλε πίσω στοὺς δικούς μου. Αὐτὸ μὲ τάραιξε πολὺ. Τὸ νὰ ξαναγυρίσω στὴν Πόλη μοῦ φάνηκε ἴδια καταδίχη. Ἡ Πόλη, Θεέ μου... εἶναι τόσο μακρὰ απ' τὸ St. Jean! Καὶ τὸ St. Jean εἶναι γιὰ μένα τώρα τὸ κέντρο τῆς πλάσης. Τὶ λέω; εἶναι ἡ Πλάση ὀλόκληρη. Τὸ βλέπω σ' ἕνα χάριτη νοητὸ νὰ μεγαλώνει, νὰ μεγαλώνει, ν' ἀπλώνει κλαδιὰ καὶ παρακλάδια καὶ νὰ σκεπάζει ὅλη τὴν ὑδρόγειο.

Ἔτσι ἀναγκάστηκα νὰ κάνω μιὰ μικρὴ ὑποχώρηση: Ὁ γιατρός μὲ μιὰ κυρία καὶ δυὸ ἄλλους, διοργανώσανε μιὰν ἐκδρομὴ ὡς στὶς Bagnères. Τοὺς ἀκολούθησα κι' ἐγώ.

Τὸ ταξίδι μας βάσταξε 18 ὥρες. Κι' ἦταν ἀπελπιστικὰ ἀνιαρὸ ὡς τὴ Lyon. Σὰν ἄκουσα πὸς θὰ περνούσαμε ἀπὸ τὴν πόλη αὐτή, πῆγα νὰ τρελλαθῶ απ' τὴ χαρὰ μου. Μοῦ ἐρχόταν νὰ φιλήσω τὸν καλὸ μου γιατρό, ποὺ μὲ εἶχε φέροι σχεδὸν μὲ τὴ βία σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Καὶ μόλις τὸ τραῖνο μπῆκε στὸ σταθμὸ χύθηκα στὸ παράθυρο: Ὁχι πὸς ἔλπιστα τίποτα. Μά, νά, ἔτσι... Γιὰ νὰ δῶ ἀπὸ κοντίτερα τὸν τόπο ὅπου ζοῦσε αὐτός. Φαντάσου τώρα τὴν ἐκπληξή μου, τὴ λαχάρα μου, τὴν ταραχὴ μου, σὰν τὸν εἶδα ἐκεῖ ὀλόκληρο νὰ περιμένει! Δὲν πίστευα στὰ μάτια μου. Μοῦ ἐρχότανε νὰ φωνάξω, νὰ νὰ πηδήξω, νὰ πεταχτῶ κοντὰ του. Καὶ πάλι, νὰ τραβηχτῶ στὸ βάθος τοῦ βαγονιοῦ σὲ μιὰ σκοτεινὴ γωνιά καὶ νὰ κλάψω, νὰ κλάψω... Ὅμως μᾶς εἶχε δεῖ κι' ἐρχόταν νὰ μᾶς ἀντικρύσει. Ἀδύνατος, κατάχλωμος, μοῦ ράγισε τὴν καρδιά. Καὶ ποιὸς τὸν εἶχε εἰδοποιήσει; ὁ γιατρός μοῦ ἔρριξε μιὰν αὐστηρὴ ματιά. Μὲ ὑποπτευότανε. Τὸν κύτταξα μὲ παρᾶπονο. Ὅμως μέσα μου φώλιαζε ἡ ἀπόφαση νάμαι γενναῖα. ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΕ ΠΝΕΥΜΟΘΩΡΑΚΑ... Τὶ εἶχαμε τάχα νὰ ἐλπίζουμε;

Τὸ τραῖνο σταμάτησε. Κατεβήκαμε. Τοῦ ἔσφιξα τὸ χέρι. Καὶ στὸ μεταξὺ προσπαθοῦσα νὰ κάνω τὴν ξένοιαστη, τὴ χαρούμενη. Καὶ τὰ κατάφερα ἀρκετά, θαρρῶ, ἂν κρίνω απ' τὸ πονεμένο σφίξιμο τῶν χειλιῶν του. Μίλαγα μ' ὄλον τὸν κόσμον, γέλαγα, ἀστειευόμουνα. Καὶ σ' αὐτὸν δὲ γύρισα παρὰ δυὸ τρεῖς φορὲς μονάχα. Γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸν εἶδα τόσο χλωμὸ, ποὺ φοβήθηκα. Καὶ τὸν ρώτησα ἀσυλλόγιστα, ἂν ἤθελε νὰ κάνουμε ἕνα γύρο. Σηκώθηκε βιαστικά, μὲ τύλιξε στὸ πανωφόρι μου. Καὶ σὰ νὰ φοβότανε μὴν ἔρθῃ κι' ἄλλος μαζί μας μ' ἔπιασε γερὰ ἀπὸ τὸ χέρι, κι' ἔτρεχε, λὲς κι' γύρευε κάποιον νὰ μὲ κοῦψει. Ἐγὼ, γέλαγα πάντα, γιὰ νὰ μὴ δείξω τὴν αἰσθανόμουνα. Ἐνοιωθα πὸς κάτι ἀποφασιστικὸ ἦταν νὰ γενεῖ ἀνάμεσά μας. Θᾶθελα νὰ γυρίσω πίσω. Νὰ τ' ἀποφύγω...

Σὰ βοεθήκαμε μόνοι, μακρὰ απ' τοὺς ἄλλους, μοῦ πῆρε τὰ δυὸ μου χέρια, μοῦ τᾶσφιξε δυνατὰ, τόσο ποὺ μ' ἔκανε νὰ πονέσω καὶ

μοῦπε: «Ὑποφέρω, ὑποφέρω. Εἶμαι ἕνας χαμένος ἄνθρωπος. Δὲν εἶμαι ἄντρας πιά ἐγώ. Εἶμαι ἕνα κοινέλι... ἕνα κοινέλι. Δὲν ἔχω πιά οὔτε θέληση, μήτε περηφάνεια. Θέλω νὰ σοῦ πῶ, θέλω νὰ φωνάξω τοῦ κόσμου ὄλον, πὸς δὲν μπορῶ δίχως ἐσένα»...

Γιὰ μιὰ στιγμὴ, ζαλίστηκα... Κόντευα νὰ τοῦ πῶ κι' ἐγὼ τὰ ἴδια. Ὅμως γρήγορα θυμήθηκα... Καὶ τὸ κύμα τῶν τρυφερόλογων ποὺ μὲ πλημμύριζε τῶπιζα μέσα στὸ γέλιο. Ἐνα γέλιο τρανταχτὸ, τσουχτερό, ποὺ σφύριζε κι' ἀναδεύτηκε ἀνάμεσά μας σὰ φεῖδι. Ἐνα γέλιο κακὸ, γεμάτο κροῖο κι' εἰρωνία. Σὰν τᾶκουσα πᾶγωσα κι' ἡ ἴδια καὶ μίσησα τὸν ἑαυτὸ μου... Τὸν μίσησα καὶ τὸν λυπήθηκα μαζί. Ἐκεῖνος μὲ κύτταζε παραζαλισμένος, μὲ τὴν πονεμένη ἐκπληξὴ παιδιοῦ ποὺ βλέπει νὰ τοῦ πέρουνε ἀγαπημένο του παιχνίδι καὶ δὲ θέλει ἀκόμα νὰ πιστέψει πὸς θᾶχουν ὡς τὸ τέλος τὴ σκληρόδα: «Τὶ ὥραϊα ποὺ μιλάς! τοῦ εἶπα σταματώντας ἀπάνω του τὴ γελαστὴ εἰρωνεία τῶν ματιῶν μου. Σὰ βιβλίο! Ἀλήθεια, δὲ φανταζόμουνα ποτὲ πὸς θὰ μπορούσες ἐσύ, ἔτσι! Θὰ περνοῦσες, σοῦ λέω, τὰ γυαλιὰ σὲ πολλοὺς ἐπαγγελματίες Don Juan. Χά, χά! χά! Μὰ πὲς μου... Σὰν πόσες φορὲς νὰ τᾶχεις πεῖ γιὰ νὰ τὰ ξαίρεις ἔτσι;» Μιλοῦσα καὶ κοβόμουν κάθε τόσο ἀπὸ γέλια. Μιὰ στιγμὴ γύρισε χλωμότερος ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ:

— «Φθάνει, φθάνει!...» μουμουρήσε πνιγμένα, σφίγγοντας μὲ τὶς παλάμες του τ' αὐτιά καὶ τὰ μηλίγγια του. Καὶ σὰ σταμάτησα μὲ κύτταξε μ' ἐλπίδα: «Δὲν εἶναι δυνατό... δὲν εἶναι δυνατό. εἶπε. Ἀστειεύεσαι... Μοῦ παίξεις κωμωδία. Πὲς μου...»

Ἐγὼ ὑπόφερα τόσο, ὥστε μοῦ ἤρθε κάτι σὰ φρενίτιδα. Γιὰ μιὰ στιγμὴ θαρρῶ πὸς τὸν ὀχθεύτηκα. Μὴ μπορώντας νὰ μετρήσω, μ' ὅσα κι' ἂν ἔλεγε, τὸ δικό του πόνο, τὸν ἔκανα ὑπεύθυνον γιὰ τὸν ἀπεραντο δικό μου, ποὺ τὸν φουντώναν ἀσυλλόγιστα τὰ λόγια του. Δὲ μὲ ἔννοιαζε πιά ἂν θὰ τοῦ ἔκανα κακὸ. Τίποτα δὲ μὲ ἔννοιαζε πιά. Ἦθελα νὰ τελειώνω, μονάχα νὰ τελειώνω.

— «Κωμωδία, ὄχι» τοῦ εἶπα. «Ὅμως, φοβᾶμαι μήπως γινεῖ μελόδραμα... Μελόδραμα τοῦ χειρότερου γούστου... Γι' ἀγάπη τῆς φιλίας ποὺ σοῦ εἶχα, δὲ θὰ σοῦ πῶ περσότερα... Πᾶμε τώρα μὴ χάσω καὶ τὸ τραῖνο μου».

Σηκώθηκα ἀγέρωχη. Σηκώθηκε κι' αὐτός. Στάθηκε ἀμίλητος ἀντίκρου μου καὶ μὲ κύτταξε. Κι' ἔπειτα:

— «Pardon, μοῦ εἶπε. Ξεχάστε... Πεῖτε πὸς κάνετε ἐν ἄσχημο ὄνειρο... Διασκεδαστικὸ... γελοῖο... Ὅπως προτιμᾶτε». Κι' ὑποκλίθηκε ἑλαφρὰ, ψυχρὸς κι' εὐγενικός.

Ἀπ' τὴ στιγμὴ ἐκεῖνῃ δὲ μοῦ ξαναμίλησε. Στ' ἀγαπημένο μου προσωπάκι του εἶχε ζωγραφιστεῖ τώρα ἕνα τέτοιο μῖσος, ποὺ κατάλαβα πὸς ὄλα πιά τελειώσανε ὀριστικὰ ἀνάμεσά μας. Πιὸ γρήγορα ἀπ' ὅτι φανταζόμουνα... Θέλησα νὰ τοῦ μιλήσω ἐγώ. Νὰ χωριστοῦμε τοῦλάχιστον φίλοι. Μὰ τούτῃ τὴ φορὰ γέλασε κείνος μὲ περιφρόνηση καὶ πίκρα.

Οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ δυὸ γερὰ πνευμόνια, δὲ θὰ καταλάβουν φυσικὰ τίποτα ἀπ' αὐτὴν τὴν ἱστορία. «Κι' ἂν κάτι τελειώσει, τί μὲ τοῦ-

το ;» Γι' αυτούς πλάι στο κάθε τέλος χαμογελάει ή ελπίδα μιᾶς καινούργιας ἀρχῆς, λαχταριστῆς σάν κάθε ἀρχή. «Ὁμως γιά μᾶς, «ἀνθρώπους μέ πνευμοθώρακα», πού ή ζωή μᾶς εἶναι μετροημένη μέ τόση τσιγγουριά, βλέπεις, τό κάθε τί πέρνει ἀπίστευτα μεγάλες διαστάσεις... Ἐμεῖς δέν ἔχουμε καιρό νά ξεναρχίσουμε. Γιά τοῦτο κολλᾶμε μ' ἀπόγνωση σ' αὐτό πού κρατᾶμε. Κι' εἶσι οἱ ἀγάπες μας, τᾶ συναισθήματά μας, πέρνουν ἕνα βᾶθος πού δέν μπορεῖ νά τὸ συλλάβει ὁ ὀπτικός φακός γεροῦ ἀνθρώπου.

Ὁ γιατρός μᾶς περιμένε ἀνυπόμονα. Ἀπό τή στάση μας κατάλαβε πὸς «εἶχα κάνει τό καθήκον μου». Μοῦ χαμογέλασε μέ συμπάθεια. Μοῦ ἤρθε νά τὸν πνίξω. Μέ τοποθέτησε μέ χίλιες λεπτὲς φροντίδες στό βαγκόνι. Στό μεταξύ, ἐκεῖνος δὲ γύρισε καθόλου νά μέ δεῖ. Μιλοῦσε ἤσυχα κι' ἀδιάφορα μέ τὴν ἄλλη κυρία. Μὰ ή ὠχρότητά του ἦταν τρομαχτική. Ἐγὼ βρισκόμουν σὲ μιᾶν ἄγρια κατάσταση. Γιά τὸ παραμικρὸ πατοῦσα κάτι γέλια, καὶ γιά ἕνα τίποτα μοῦ ἐρχόταν νά σκοτώσω ὅποιον ἔβρισκα μπροστά μου.

Καὶ σάν τὸ τραῖνο κίνησε, ή μοναξιά, ή φοιχτή ἀπαίσια μοναξιά, μ' ἄδραξε πιά γιά πάντα. Κι' εἶχα στό πλάι μου 4 συντροφους... Κι' ἔχω κάπου ἐκεῖ κάτω μιᾶν οἰκογένεια... Μὰ ἐγὼ εἶμαι μόνη, μόνη, μόνη... Κι' αὐτὸς δὲ θὰ μάθει ποτὲ τὴν ἀλήθεια. Καὶ θὰ μέ σκέπτεται πάντα μέ μῖσος.

Τώρα βρισκουμε σ' ἕνα τόπο, ὅπου ὅλος ὁ κόσμος, κι' ἂν δέν εἶναι, **μοιάζει** εὐτυχισμένος. Κι' αὐτὸ μοῦ κάνει πιότερο κακό...

ΜΑΓΙΑ ΔΡΟΣΟΥ

ΠΟΙΗΤΕΣ

Μοιάζουνε κάτι ἀδύναμα, παράξενα πουλιά, ...
δαρμένα ἀπ' τοὺς ἀνέμους,
πού ἐκούρνιασαν καὶ κλαῖνε σιωπηλὰ
τὴ θλιβερὴ ἐρημιὰ τῶν τόπων,
στ' ἀπόμερα τὰ κάστρα τὰ παληά,
τὰ γκρεμισμένα ἀπ' τοὺς πολέμους
τῶν δυνατῶν ἀνθρώπων.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟΤΟΥ *

Ἡ ἀπλὴ γυναῖκα νομίζει πὸς ὁ θάνατος αὐτὸς εἶναι τιμωρία γιά τὸ ἁμάρτημά της. Ἀπὸ τότε προσπαθεῖ μέ κάθε τρόπο νά τὸ ἐξιλεώσει. Υἱοθετεῖ ἄλλο κορίτσι, κατόπι δεύτερο, τρίτο. Τὰ τρέφει μέ τὴν ἐργασία καὶ μέ τὸν κόπο της. Ἄδικα. Ἡ γοιὰ δέν ἱκανοποιεῖται. Ἡ εὐθύνη της τὴν βαραινεί μέ σιδερένιο χέρι. Τότε ὁ γιὸς της τὴν συμβουλεύει νά ξεμολογηθεῖ τὸ ἁμάρτημά της στὸν ἴδιο τὸν Πατριάρχη κι' αὐτὸς νά τὴν συχωρέσει. Τὸ κάνει ἀλλὰ ή συνείδησή της ἀδύνατο νά ἡσυχάσει.

Νὰ ή τραγικὴ ἀπάντηση στό γιό της πού τὴ ρωτᾶ.

— Τὶ νά σὲ πῶ παιδί μου, ὁ Πατριάρχης εἶναι σοφὸς καὶ ἅγιος ἄνθρωπος. Γνωρίζει ὅλαις ταῖς βουλαῖς τοῦ Θεοῦ καὶ συχωρᾶ ταῖς ἁμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου. Μὰ τί νά σὲ πῶ; Εἶναι καλόγερος. Δέν ἔκαμε παιδιὰ γιά νά μπορεῖ νά γνωρίσει τί πρᾶμα εἶναι τὸ νά σκοτώσει κανεὶς τὸ ἴδιο τὸ παιδί του.

Ἐπιπόνη ἀξιολογήσατο. Ὁ ψυχογράφος συγγραφέας τᾶκωσε τὴν ἐξήγηση. Κάθε ἄλλη γυναῖκα θὰ πειθόταν στὴ συχώρηση τοῦ Πατριάρχη καὶ θὰ ἡσύχαζε. Ὁ Βιζυηνὸς ἔδωκε στό ἔργο αὐτὸ μιᾶν εἰκόνα ἠθικοῦ βασάνου. Τὸ διήγημα εἶναι τραγικὸ καὶ ξετυλίγεται μέσα σ' ἕνα ποιητικὸ βᾶθος. Ἡ ζωὴ τοῦ χωριοῦ, τὰ ἦθη τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου ζωγραφίζονται λεπτότατα. Οἱ ψυχικὲς μετάπτωσες εἶναι μελετημένες κι' ἀληθινές.

Κοινωνιστικὸ διήγημα θὰ ὀνόμαζα τὸ Μοσκόβ Σελίμ ἂν καὶ εἶμαι βέβαιος πὸς ὁ Βιζυηνὸς δέν εἶχε καμμιά πρόθεση νά γράφει τέτοιο. Αὐτὸς ἐκτιμᾷ «μόνον τὸν ἄνθρωπον». Ἀδιάφορο ἂν εἶναι Τοῦρκος, Κινέζος, Ρωμιός, φτάνει νά εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Ἡ πλατεῖα αὐτὴ ἀντίληψη τοῦ συγγραφέα σὲ ἐποχὴ πού οἱ ἄλλοι σύγχρονοί του ἀκόμα δέν εἶχαν οὔτε τὴν παραμικρότερη ἰδέα τῆς τέχνης τοῦ διηγήματος εἶναι ὑπερβολικὰ τιμητικὴ γι' αὐτόν.

Ὁ Βιζυηνὸς πονεῖ τοὺς ἥρωές του. Πονεῖ τὸν Σελίμ «Ἐπότισε» κι' αὐτὸς «μέ πικρίαν» τὴν ψυχὴ τοῦ συγγραφέα.

Τὸ διήγημα αὐτὸ εἶναι ή αἰώνια ἱστορία τῆς παραγνωρισμένης ἀξίας τῆς ἀδικίας ἐναντίον τῶν ἄξιων. Ὁ Σελίμ εἶναι τὸ ὀλοκαύτομα τῆς θυσίας. Καίεται ὀλόκληρος στό βωμὸ τῶν ἰδανικῶν του, τῆς πατρίδας, τῆς οἰκογένειας, τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, κι' ὄχι μόνο δὲ βρῖσκει καμμιά ἀνταμοιβὴ παρὰ καθὼς συνήθως γίνεται στοὺς εἰλικρινεὺς καὶ ἐντιμους ἀνθρώπους ἀδικιέται, καταδιώκεται, πάσχει, ὑποφέρει.

Ὁ καλὸς Σελίμ ἀγαπᾷ καὶ θαυμάζει τὸν πατέρα του γιά τὴ λεβεντιά καὶ τὴν ἀνδρεία του. Ἐκεῖνος ὅμως τὸν μισεῖ καὶ τὸν περιφρονεῖ γιὰ τὸ ἄδικα τὸν νομίζει δειλὸ καὶ τιποτένιο. Καμμιά θυσία, καμμιά ἀνδραγαθεία, καμμιά παλληκαριά τοῦ Σελίμ δέν μπορεῖ νά γυρίσει τὸ

* Συνέχεια βλ. σελ. 132 καὶ τέλος.

κεφάλι του πατέρα του. Ο γέρος είναι αλύγιστος, ανυποχώρητος όπως όλα τα πρόσωπα του Βιζυηνού. Φυσιολογία τραγική. Όταν στο τέλος ο πατέρας νοιώθει την αξία του γιού του δεν είναι πια ο γενναίος εκείνος, ο παλιός, ο άνδρειος, ο νέος. Έχει πια γεράσει κι είναι ένας ξαναμωραμένος. Ο γιός δεν ικανοποιείται.

Ο Σελίμ λατρεύει τη μητέρα του, κι όμως τήνε χωρίζεται πηγαίνοντας στρατιώτης χωρίς να μπορέσει να της δώσει ένα φιλή αποχωρισμού. Μπαίνει στη μέση ή πρόληψη για να τσακίσει μιὰ τόσο ιερή απόλαψη. Η μητέρα του Σελίμ είναι μεγάλη χανούμισα. Η κοινωνική θέση της δεν της επιτρέπει να ξοφεί στο στρατόπεδο ν' αποχαρτηθεί το γιό της. Κι όμως τόσες άλλες άσημες και φτωχές γυναικούλες αξιώνονται τη θλιβερή αυτή παρηγορία.

Ο άνδρειος Σελίμ εκτελώντας το πατριωτικό του καθήκον τσαλαπατιέται, αδικείται, βρίζεται, γυρίζει αγνώριστος ζητιάνος στο σπίτι του. Αφίεται ανυπεράσπιστος να αιχμαλωτισθεί. Οι Ρώσοι οι έχθροί του τον περιποιούνται. Για τούτο συγκρίνονται τα όσα έπαθε στην πατρίδα του με τη φιλοξενία των Ρώσων μισεί την πατρίδα του θέλει να την εκδικηθεί. Λαχταρεί να κατέβουν οι Ρώσοι να την καταλάβουν, όμως τη στιγμή του κινδύνου του πραγματικού ή του φαινομενικού άμέσως μετανοεί. Η ψυχή του έχει μείνει ενάντια σ' όλες τις ταλαιπωρίες, ή ίδια, ή παλιά. Μόνο με την εΐδηση άληθινή ή ψεύτικη ότι νικούν οι Ρώσοι πέφτει απόπληκτος μουρμουρίζοντας.

— Ο πατέρας μου ή μητέρα μου, ήσαν Ισλάμ, εγώ κι' οι όσμανλήδες χτήμα του Σουλτάνου... Το αίμα νερό δέ γίνεται... πώς ν' άρνηθώ το αίμα μου, να προδώσω τον άφέντη μου, να πάω με τους Ρώσους.

Έργο φιλοσοφικό ο Μοσκόβ Σελίμ είναι καρπός βαθειάς μελέτης των ανθρώπινων.

Ο Σελίμ δεν είναι επαναστάτης, πάσχει μόνο παθητικά και θυσιάζεται, ενώ τον κνηγά ή αδικία κι' ή εκμετάλλευση.

Χωρίς να το επιζητεί ο Βιζυηνός καθώς είπα και πιο άπάνω έγραψε έργο κοινωνικό. Δεν καταπιάστηκε με διδασχές, κηρύγματα και προπαγάντες πράγμα εύκολότατο. Έβαλε το χέρι στην πληγή και την φανέρωσε. Άς βγάλει ο καθένας το συμπέρασμα.

Σειρά αναμνήσεων καθώς όλα σχεδόν τα έργα του Βιζυηνού είναι και το στεγνό έργο για το οποίο θα κάμω ξεχωρο λόγο: «Το μόνον επί της ζωής του ταξείδιον». Αντιπρόσωπος της ποίησης και των μύθων της εποχής του ο ώραιος παπούς του διηγήματος με τη γλύκα των παραδόσεων έθρεψε το μικρό του έγγονο το Γιωργή. Ο γέροντας πιστεύει στα παραμύθια που άκουσε κι' αυτός από τους προγόνους του και τα διαβιβάζει με πεποιθήση στο μικρό. Αυτός κολλείται άπάνω τους με πίστη. Νομίζει τον παπού του τον πιο κοσμογυρισμένο τον πιο σοφό και πολύπειρο άνθρωπο του κόσμου. Του έχει άπόλυτη έμπιστοσύνη.

Ένα πρωί ο έγγονος στέλνεται στην Πόλη μαθητευόμενο ραφτάκι. Σκυφτός μέσα στις κάμαρες των υφρών χανιών της Μεγάλης άγοράς με τη βελόνα στο χέρι ο Γιωργής περιμένει το άλήθεμα των παραμυ-

θιών. Να φανεί κάποια βασιλοπούλα και να ζητήσει από το ραφτάκι για χάρη να της ράψει «τα νυφιάτικα χωρίς ραφή και ράμμα» ή κάτι παρόμοιο. Όμως τίποτα. Αντί αυτών ο μικρός έγνώρισε τη σκληρότητα του μίστορη και τη βέγγα, τη «βουβή μαστόρισσα» αλλά δέ μένει πολύ καιρό ο Γιωργής στο ραφτάδικο: Ο παπούς άρρωστά και τον ζητεί.

Ένας συγγενής του έρχεται και τον παίρνει. Μ' αυτόν καβαλλάρηδες βγαίνουν κι' οι δυο από το Σηλύβρι Καπουσου των Βυζαντινών τειχών, ίσια για το χωριό.

Φανταστικό ταξίδι μέσα στη νύχτα. Μπροστά, στη σέλλα άπάνω του άλόγου ο συγγενής, από πίσω στα καπούλια ο ποιητής δεμένος για να μην πέσει από το άλογο στην πλάτη του συγγενή του με το ζωνάρι. Φτάνουν στο χωριό· ο παπούς είναι καλά.

Όμως έδώ ή απογοήτηση γεμίζει την ψυχή του παιδιού. Σε μιὰ μακρυνά συνομιλία που γίνεται μεταξύ τους, ο γέρος ρωτά τον έγγονο αν είδε τα διάφορα πρόσωπα των παραμυθιών όσα του είχε διηγηθεί.

Ο Γιωργής όμως είχε ιδεί το Τσαρσί, τον Έπλόδρομο, την Άγία Σοφία μιὰ τίποτε άπ' όσα έλεγε ο παπούς. Εκείνος τον ειρωνεύεται σαν άνθρωπος άνώτερος και κοσμογυρισμένος.

— Άς τα αυτά... τίποτα δεν είδες.

Ο μικρός τότε πειραγμένος ρωτά τον παπού που βρίσκονται εκείνα για τα όποια τόσα του είχε διηγηθεί, οι σκυλοκέφαλοι, οι μαρμαρωμένοι άνδρωποι, ο τόπος που ψήνει ο ήλιος το ψωμί, το άφάλι της θάλασσας; Δυστυχία, ο παπούς ούτε τα είδε ο ίδιος ούτε γνώριζε που βρισκόταν. Στη ζωή του ποτέ δεν είχε ταξιδέψει, ούτε είχε συναντήσει στις θαλάσσιες άπάνω ή στεριανές περιπλάνησές του τους φανταστικούς αυτούς κόσμους. Άλλοι τα είχαν διηγηθεί και σ' αυτόν. Φριχτή απογοήτηση. Την άλλη μέρα ο παπούς πεθαίνει. Ο μισέμος του στον άλλο κόσμο στάθηκε το μόνο ταξείδι της ζωής του.

Ποιητικό και φιλοσοφικό διήγημα. Ο συγγραφέας ένσάρκωσε στο πρόσωπο του παπού τον κόσμο των παραδόσεων και των θρύλλων. Ζούν με το άερούφαντο μαγνάδι τους και πεθαίνουν στο πρώτο άγγιγμα. Ένα ζέτασμα τους μολύνει και τους καταστρέφει και τότε μένει ή απογοήτηση και μιὰ μονότονη και πεζή ζωή.

Κι' όμως ο κόσμος της άπάτης πάντα ζει. Νομίζεις πως πεθαίνει ενώ το άληθινό είναι πως αλλάζει μορφή και μόνο. Κι' ο πιο πεζός κι' ο πιο σκεπτικιστής λεγόμενος άνθρωπος κι' ο πιο πραχτικός ζει μέσα σ' όνειροπόλησες. Ενώ νομίζει πως πατά έδαφος στερεό ξαφνικά ανακαλύπτει πως πατά μιάν άπάτη. Αν οι παλιοί μύθοι πεθαίνουν, αν οι παλιές ηρώδοσες νεκρώνονται γεννιούνται νέοι αδιάκοπα. Όν άδύνατο ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει χωρίς άπάτη.

Ο ψυχογράφος Βιζυηνός αντιμετώπισε στο έργο αυτό δυο ύποκειμενα όλότελα αντίθετα. Το στερημένο όλότελα θέληση παπού και την άντρογυναίκα αποφασιστικά γιαγιά· φυσικά και γνωστά μας πρόσωπα. Κόκκαλο από τα κόκκαλά μας και σάρκα από τη σάρκα μας.

Η ίσχυρογνώμονη γιαγιά έμποδίζει από κάθε ταξείδι του τον άδύνατο παπού. Από ένα μόνο δεν μπόρεσε να τον έμποδίσει, το

τελευταίο. Τὸ θάνατο. Κι' ὅμως τί δὲ θάδινε ἡ γυναῖκα νὰ μοροῦσε νὰ ἐμποδίσαι ἀπὸ τὸ στεγνὸ αὐτὸ τὸ ταξεῖδι γέροντά της πού ὅσο κι' ἂν τὸν ἐβρίζε, τὸν ἀγαποῦσε βαθειά.

Ἐνα λεπτὸ χιούμορ χυμένο ἐδῶ κι' ἐκεῖ δίνει μιὰ ξέχωρη ὁμορφιά στὸ διήγημα αὐτὸ τὸ γεμάτο ἀπὸ ψυχογραφικὴ ἀνάλυση καὶ πολλὲς ἠθογραφικὲς εἰκόνες καὶ λεπτομέρειες.

Τὰ προαναφερόμενα ἔργα εἶναι ἀριστουργηματικὰ στολίδια τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας. Ἄν καὶ γραμμένα πρὶν πενήντα χρόνια κανένα γῆρας δὲν ἦρθε νὰ τὰ ρυτιδώσει. Ζοῦνε μὲ τὸν ἴδιο παλμὸ ὅπως τῆ στιγμῇ πού πρωτογράφησαν κι' ἴσως μὲ δυνατώτερο.

Τελευταία, θ' ἀσχοληθῶ μ' ἓνα ἀκόμα διήγημα τοῦ Βιζυηνοῦ «Συνέπειαι παλαιᾶς ἱστορίας». Εἶναι διήγημα μαζὺ καὶ μελέτη. Δὲν ἔχει τὴν ἀριτιότητα καὶ τὸ μονοκόμματο τοῦ «Ἀμαρτήματος τῆς Μητρὸς μου», ἀλλὰ φέρνει ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ταλέντου τοῦ συγγραφέα. Εἶναι κάτι φοβερὰ τραγικὸ καὶ γεμάτο ἀγνόητα. Ὁ ἥρωάς του ὁ Πασχάλης εἶναι μιὰ ἀσπιλη καὶ ὀλοκάθαρη ψυχὴ, ὅμως μιὰ σχέση μὲ κάποια ἀνάξια γυναῖκα τοῦ τὴν μόλυνε.

Ὁ νέος ἔβαλε μπροστὰ σ' αὐτὴν τὰ ἠθικὰ μαρμαριτάρια τῆς ὑπόστασής του. Κι' αὐτὰ ρυπάνθησαν. Μποροῦν νὰ πλυθοῦν τὰ φυσικὰ μαρμαριτάρια, ὅμως τὰ ἠθικὰ, ποτέ. Γι' αὐτὸ ἡ ψυχὴ τοῦ Πασχάλη ἔμεινε «λεηλατημένη, διηρασμένη, ἠρημωμένη διὰ παντός». Ἀδύνατο λοιπὸν νὰ τὴν προσφέρει στὴν ἀγνὴ καὶ ὄραία Κλάρα πού τὸν ἀγαπᾷ. Τὴν ἐγκαταλίπει. Ἡ νέα ἀπελτισμένη τρελλαίνεται. Ὁ Πασχάλης παρεξηγώντας κάποιο γράμμα τοῦ πατέρα της, καθηγητῆ Γερμανοῦ, γιατί στὴ Γερμανία ξετυλίγεται τὸ διήγημα, τὴ νομίζει νεκρή.

Σ' ὅλο τὸ ἔργο μέσα ξετυλίγεται ἡ τρομερὴ ἀγωνία τοῦ Πασχάλη, πού νομίζει τὸν ἑαυτό του αἷτιο τοῦ θανάτου τῆς Κλάρας. Εἶναι κι' ἐδῶ, ὅπως καὶ σ' ἄλλα ἔργα τοῦ Βιζυηνοῦ, βασανιστικὴ ἡ συναίσθησις πού ἔχουν τῆς εὐθύνης των οἱ ἥρωές του. Ψυχὴ παρθενικὴ ὁ Πασχάλης, ὑποφέρει.

Μιὰ νύχτα ἐμφανίζεται μπροστὰ στὴ φαντασία τοῦ νέου, ἡ ἀγαπημένη του Κλάρα, τρελλή, μὲ λυμμένα τὰ μαλιὰ καὶ μὲ τὴν ἄρπα της στὰ χέρια. Τὴν ὀπτασίαν αὐτὴ ἀνακοινώνει ὁ Πασχάλης στὸν ποιητὴ, κι' ἀπὸ τὴν περιγραφή πού κάνει, καταλαβαίνει αὐτὸς ὅτι ἡ τρελλὴ εἶναι ἐκείνη ἡ ἴδια πού εἶδε σὲ ἓνα φρενοκομεῖο τὸ ὁποῖο εἶχε ἐπισκεφθεῖ πρὶν συναντήσῃ τὸ φίλο του.

Φοικτὴ πάλι μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ συγγραφέα πού θέλει ν' ἀφήσῃ τὸν ἀγαπημένο του Πασχάλη νὰ τὴν νομίζει νεκρὴ κι' ὄχι τρελλή.

—Ἀπέθανεν, ἐψιθύρισε μετὰ μικρὰν σιωπὴν.

—Ναί, Πασχάλη ἀπέθανεν.

Ἡ τραγικὴ αὐτὴ συνομιλία γίνεται τὴν ὥρα πού ἀκούεται τὸ βραχνὸ «Κέλευσμα» τοῦ νυχτοφύλακα, ὁ ὁποῖος περᾷ διατάσσοντας τὸ σβύσιμο τῶν φώτων καὶ κάθε φωτιᾶς μέσα στὰ σπίτια χτυπώντας τὸ κροσπὸ του καὶ κρατώντας ἓνα θαμπὸ φανάρι στὰ χέρια.

Τὴν ὥρα πού φάνηκε ἡ ὀπτασία στὰ μάτια τοῦ Πασχάλη, πεθαίνει ἡ Κλάρα κι' ὁ ἴδιος πεθαίνει σὲ μερικὲς μέρες.

Ὁ Βιζυηνὸς ἐδῶ καταπιάνεται νὰ μελετήσῃ καὶ τὸ θέμα τῆς ἀλλοεπίδρασης τῶν ψυχῶν καὶ τῆς τηλεπάθειας. Ἔτσι ξαναφανερώνεται ὁ διηγηματογράφος πρωτοπόρος τῆς ἐποχῆς του διαχειριζόμενος ἓνα θέμα πού ὄχι μόνο λογοτεχνικὰ δὲν εἶχε ἀγγιχτεῖ, μὰ οὔτε ἀκόμα τότε στὴν ψυχολογία, στὴν Ἑλλάδα. Εἶναι παρὰξενὴ ἡ μετριοφροσύνη του νὰ προσδιορίζει τέτοιες δυνατὲς σελίδες ὡς «ἀσθενεστάτην ἀφήγησιν».

Γι' αὐτὸ τὸ ἔργο τοῦτο ἂν δὲν εἶναι ἄρτιο λογοτεχνικὰ, ἀνοίγει ὁμως δρόμους ἀπάτητος.

Ὁ Γεώργιος Βιζυηνὸς στάθηκε ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς θεμελιωτὲς τοῦ ἑλληνικοῦ διηγήματος, μὰ κρατᾷ ὡς σήμερα καὶ τὸν τίτλο τοῦ Δασκάλου.

Ταλέντο σφοδρὸ καὶ ταραγμένο στέκεται σὲ ἀντίθετη θέση μὲ τὸν Παπαδιαμάντη ἀλλὰ στὸ ἴδιο ὕψος.

Ἡ παρατηρητικότητά του ὅμως δὲν περικλείσει σύψυχη μιὰ κοινωνία. Περιορίστηκε σὲ πρόσωπα λίγα κι' ἀρχέγονα. Γι' αὐτὸ τὸ ἔργο του εἶναι στενὸ.

Ἄν ἡ ψυχογραφικὴ του ἀνατομία ξαπλωνόταν σὲ ἔκταση θὰ εἶχαμε ἓνα πολὺ μεγάλο συγγραφέα. Κατὰ δυστυχία δὲν ἔγινε.

* * *

Ὁ Βιζυηνὸς στάθηκε ἀπὸ τοὺς πιὸ μορφωμένους ἀνθρώπους τοῦ καιροῦ του. Εἶχε σπουδάσει κατα βάθος τὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ καὶ τὶς ἕντες λογοτεχνίες καὶ γνώριζε πολλὲς εὐρωπαϊκὲς γλώσσες. Στὴν Ἑλλάδα μίλησε πρῶτος γιὰ τὸν Ἴμπσεν σὲ ἐποχὴ πού οὔτε κὰν τὸ ὄνομά του εἶταν γνωστὸ στοὺς λογοτεχνικοὺς της κύκλους. Καταπιάστηκε στὴ μελέτη του «Ἀνὰ τὸν Ἑλικῶνα» μὲ θέματα ἀγνωστά τότε καθ' ὀλοκληρία καὶ μίλησε πρῶτος γιὰ ποιητικὰ ἀριστουργήματα.

Ἡ βιβλιοθήκη του εἶταν πλουσιώτατη χάρις στὴ γενναιοδωρία τοῦ Γ. Ζαοίφη. «Ἡρίθμει ὅλα τὰ καλὰ συγγράμματα καθ' ὅλους τοὺς ἰδιωτισμοὺς καὶ τὰς περιπετείας τῆς γλώσσης μας ἀπὸ τοῦ Εἰσταθείου μέχρι τοῦ Χριστοπούλου, τοῦ Βηλαρά καὶ τοῦ Σολωμοῦ».

Οἱ γλωσσικὲς πεποιθήσεις τοῦ ποιητῆ φαίνονται στὴ μελέτη του γιὰ τὸν Ἑρρῖκο Ἴμπσεν καὶ στὸ διήγημά του «Διατὶ ἡ μηλιὰ δὲν ἔγινε μηλέα». Θεωρητικὰ ὑποστήριξε τὴ δημοτικὴ, ὅμως δὲν τὴν ἔγραφε, παρὰ σὲ μερικὰ μόνο ποιήματα ἢ διήγησες. Μέσα του κοιμόταν καὶ στὶς πιὸ φωτεινὲς στιγμὲς πού ἀντίκριζε τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ὁ μαθητὴς τοῦ Τανταλίδη, ὁ ἀναθρεμμένος μέσα στὸν κύκλο τῶν κληρικῶν καὶ τῶν φαναριωτῶν λογίων. Ὁ Βιζυηνὸς ἔμεινε πάντα φαναριώτης.

Ὅσες φορὲς ὅμως γράφει δημοτικὴ στὴ διήγησή του τὴ γράφει ζωντανά, γνήσια, ἀνακατεύοντας πάντα τὸ ἴδιωμα τῆς πατρίδας του τῆς παλιᾶς Θράκης.

Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα τὸ εἶχε μελετημένο φιλοσοφικὰ, καθὼς φαίνεται στὸ διήγημά του «Διατὶ ἡ μηλιὰ δὲν ἔγινε μηλέα». Ἐξηγεῖ ἐκεῖ ψυχολογικὰ τοὺς λόγους πού ἐμποδίζουν ν' ἀντικαταστηθεῖ μιὰ λέξη τῆς δημοτικῆς ἀπὸ ἄλλη καθαρευουσιάνικη.

Για τούτο κι' ὁ μικρὸς ἥρωας τοῦ ἔργου μὲ ὅσο ξύλο κι' ἂν ἔτρωγε ἀπὸ τὸ δάσκαλό του ξεφώνιζε μὲ ἐπιμονὴ ἀνθρώπου ποὺ καταπατοῦν τὸ δικό του.

— Μηλιά, δάσκαλε μ' ὄλο τὸ ξύλο.

Ὁ Βιζυηνὸς βλέποντας μὲ διορατικὸ μάτι ξεχώριζε τὴ σπουδαιότητα τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος καὶ τὴν μεγάλη καταστροφὴ ποὺ ἔφερε στὸ ἑλληνικὸ ἔθνος ἢ καθαρῆς κι' ἢ διγλωσσία «Διὰ τούτο», λέει «Τὸ περὶ ἑλληνικῆς γλώσσης ζήτημα εἶναι τὸ κατ' ἐμὲ οὐσιωδέστερον παρὰ τὸ ἀνατολικόν».

Σ' ἄλλους λογίους, ποιητὲς καὶ πεζογράφους εἶταν προωρισμένο νὰ καταπιαστοῦν τὴν ἀνατροπὴ τῆς καθαρῆς. Στὸ λογοτεχνικὸ του ἔργο ὁ Βιζυηνὸς ἐνώνει καὶ πολὺ φιλοσοφικό, ποὺ ἐδῶ δὲν εἶναι ὁ τόπος νὰ ἐξεταστῆ.

Καὶ τώρα μπορεῖ νὰ ρωτήσῃ κανένας πῶς ὁ Βιζυηνὸς εἶναι φαναριώτης ποιητὴς γιὰ νὰ βρισκεται σ' αὐτὴ μέσα τὴ μελέτη κοντὰ στοὺς ἄλλους; Δὲ γεννήθηκε στὸ Φανάρι οὔτε ἔζησε ἐκεῖ πολὺν καιρὸ. Κι' ὅμως εἶναι, καθὼς σωστὰ τὸ παρατηρεῖ καὶ ὁ κ. Ν. Βασιλειάδης.

Ὁ ποιητὴς πέρασε τὰ χρόνια τῆς νεανικῆς του ἡλικίας τὴν ἐποχὴ ἴσια ἴσια ποὺ οἱ ἐντύπώσεις ἀφίουν βαθειὰ τὰ ἴχνη τους μέσα στὴν ψυχὴ, περικυκλωμένους ἀπὸ φαναριώτικο περιβάλλον. Ἡ σχέση του μὲ τὸν Πατριάρχην ποὺ τὴν ἀναφέρει ὁ ἴδιος στὸ «ἀμάρτημα τῆς μητρὸς μου», ἢ φιλία του μὲ κληρικοὺς μελιγάδες καὶ πατριαρχικοὺς ὀφφικιαλίους τοῦ ἐπηροῦσε βαθειὰ τὴν ψυχὴ καθὼς ἐπίσης κι' ἢ μαθητεία του στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης ὅπου καθὼς εἶναι γνωστὸ σπουδάζουν οἱ μελλούμενοι κληρικοὶ τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου καὶ τὴν ἐπισκεπτόταν συχνὰ ὁ Πατριάρχης καὶ τὰ μέλη τῆς Συνόδου.

Ἀκόμα ἢ διδασκαλία τοῦ Τανταλίδου ποιητῆ φαναριώτη ποὺ γεννήθηκε στὴν ἐνορία μέσα τοῦ βυζαντινοῦ ναοῦ τῆς Μουχιώτισσας στὸ Φανάρι τύπωσε βαθειὰ τὴν ἐπιρροή της στὴν ὑπόστασι τοῦ Βιζυηνοῦ. «Ἡδύλιζέτο» λέει ὁ ποιητὴς στὸν ἐπίλογο τοῦ Κόδρου «ἐκεῖ (στὸν Ἐλικῶνα τῆς Νέας Ἑλλάδας) τύχη ἀγαθὴ ἢ καλλικέλαδος τῆς Θράκης Μούσα. Ἐχάλασε ἐκεῖ ἀπὸ πολλοῦ τὰς ἑαυτοῦ πτέρυγας ὁ τεθλιμμένος τοῦ Βοσπόρου κύκνος ἢ δ' ἀχαρίστως λησμονομένη λύρα τοῦ ἀλαοῦ γέροντος Η. Τανταλίδου ἀναδίδουσα ἐν τῷ ἐκπνέειν τοὺς τελευταίους αὐτῆς τόνους, ὡσεὶ ἄρωμα ἐσπερινῆς προσευχῆς μοναζούσης παρθένου τόσον ἐνεθάρρυνε τὰ πρῶτα μου ψελίσματα, ὡστε ἀπεφάσισα νὰ δώσω τὸ ἔργον μου...» κι' ἀπ' αὐτὸ ἀποδειχναί ἢ ἀγάπη κι' ἐχτίμηση τοῦ ποιητῆ ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ πρὸς τὸ δάσκαλό του. Δὲν πρέπει στὸ τέλος νὰ ξεχνιέται, πῶς ἂν ὁ Βιζυηνὸς δὲν τύχαινε τὴν προσοχὴ τοῦ Ζαρίφη γιὰ νὰ σπουδάσει στὴν Εὐρώπῃ κι' ἀκολουθοῦσε τὸ δρόμο ποὺ τοῦ εἶταν χαραγμένος ἀπὸ τὴ Θεολογικὴ Σχολή, θὰ στεκόταν κι' αὐτὸς ἕνας Μητροπολίτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου.

Γι' αὐτὸ θεωρῶ τὸ Βιζυηνὸ γιὰ Φαναριώτη ποιητῆ.

Προσπάθησα στὸ μετριόφρονο αὐτὸ σημεῖωμα νὰ ἀναλύσω τὸ ἔργο ἐνὸς συγγραφέα ποὺ ἔδωκε ἀριστοτεχνικὰ ἔργα στὴ νέα μας λογοτεχνία. Δὲν ἔχω καμμιά ἀμφιβολία ὅτι πολλὰ πράματα δὲν παρατήρησα καὶ πολλὰ παραλείψα, γιὰ τούτο εὐχομαι νὰ μὴν ἀργήσῃ νὰ φανεῖ ὁ καλλίτερος ἀπὸ μένα μελετητὴς τοῦ Γεωργίου Βιζυηνοῦ (1)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΛΟΥΡΗΣ

(1) Μερικὲς ἐνδιαφέρουσες πληροφορίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ Βιζυηνοῦ δίνει ὁ καθηγητὴς Γ. Χασιώτης. (Βυζαντινὰ Σελίδες τόμος Αὐτὸς Γεώργιος Βιζυηνός). Τὸ Χασιώτης γνώρισα κατὰ τὰ 1907 γέρον στὴν Πόλιν. Σύχναζε στὸ μεγάλο καφενεῖο «Λουξεμβούργου» κι' εἶχε ἀποφασίσει βοηθημένος ἀπὸ μερικοὺς δημοσιογράφους νὰ ξεκάνει ὅλους τοὺς συντοπίτες του δημοτικιστὲς μὲ ἄρθρα στὴν ἐφημερίδα «Ταχυδρόμος».

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

Βασιλειάδου Ν.	Ὁ ποιητὴς Γεώργιος Βιζυηνός (Εἰκόνες Ἀθῆναι 1910 σελ. 301) ἀνατύπωση ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιο Σκότζου 1894.
» »	Ἡ τρέλλα τοῦ ποιητοῦ (Στὸ ἴδιο βιβλίον σελ. 321).
» »	Σελίδες τοῦ Δημοκρατικῆς (Στὸ ἴδιο βιβλίον σελ. 327).
» »	Οἱ Φαναριῶται ποιηταί. (Εἰκόνες Ἀθῆναι σελ. 58 καὶ κατ.)
» »	Αἱ Βοσπορίδες Ἀῦραι τοῦ Βιζυηνοῦ. Ἡμερολόγιο Σκότζου 1911 (ἀνέκδοτο γράμμα).
» »	Σελίδες ἐν τῷ Φρενοζομείῳ. Ποικίλλη Στοὰ Ἀρσένη 1894.
» »	Νεοελληνικὴ φιλολογία (Εἰκόνες Ἀθῆναι 1910 σελ. 143 Ἐπιστολὴ ὀγδόη).
» »	Ποιήσεις ἐν τῷ Φρενοζομείῳ Γεωργίου Βιζυηνοῦ. (Περιοδικό, Φιλολογικὴ Ἠχώ ἐν Κωνσταντινουπόλει 1896 σελ. 113).
Γιαλούρη Α.	Τὸ διήγημα τοῦ Βιζυηνοῦ (Περιοδικὸ Νεοελληνικὰ Γράμματα 1926 φυλλάδιο 1ο).
» »	Ἡ Γλῶσσα (Περιοδικὸ Νεοελληνικὰ Γράμματα 1926).
Ζερεβοῦ Ι.	Γεώργιος Βιζυηνός (Βιβλιογραφικὸ σημεῖωμα. Πρόλογος στὰ «Ποιήματα».
Θυρόλλου Ἄλκη	Ἑλληνες διηγηματογράφοι (Γεώργιος Βιζυηνός 1849—1896 περιοδικὸ «Νέα Ἔστια» 1931 ἀρ. 115, 116, 116).
Κ(αλογερόπουλου) Δ. Ι.	Ἔρως Ποιητοῦ (Ποικίλλη Στοὰ Ἀρσένη 1898).
Καμπάνη Α.	Ἱστορία Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας.
Κουφιδῆ Α.	Ἡ Μηλιά τοῦ Βιζυηνοῦ. (Περιοδικὸ Παναθήναια 1905).
Παλαμᾶ Κ.	Πρῶτα Κριτικά. Πρόλογος στὸ διήγημα.
» »	Ποῖος ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου. Ἀθῆναι.
» »	Ὁμιλία στὴ σειρὰ τῶν διαλέξεων τοῦ Συλλόγου Παρνασσῶν, Βιζυηνός—Κροστᾶλλης.
Τσαζόπουλος Γ.	Γεώργιος Βιζυηνός (Κριτικὴ βιβλιογραφία, πρόλογος στὴν ἐκδόσιν «Ἄγὰ τὸν Ἐλικῶνα (Βαγλίσματα). Ἐκδοτικὸς Οἶκος Ἐλευθερουδάδου.
Χατζόπουλος Κ.	Βιζυηνός (Νέα Ζωὴ) 1914.
Χασιώτη Γ.	Βυζαντινὰ Σελίδες ἐν Ἀθῆναις 1910 τόμος Αὐτὸς ἄρθρα Γεώργιος Βιζυηνός.

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΑΤΙΑΝΑΣ ΣΤΑΥΡΟΥ: «*Εκείνοι που έμειναν*» (Διηγήματα).

Σε ξένα επαναστατικά περιοδικά τέχνης, συχνά τονίζεται ότι η σημερινή εποχή μπορεί να σταθεί πολύτιμος βοηθός στον συγγραφέα που αναζητεί να συλλάβει δυνατά θέματα, με πανανθρώπινο ενδιαφέρον. Η ανθρώπινη ψυχοσύνθεση που αγκαλιάζεται σχεδόν πάντοτε, σήμερα περνά άμετρες δραματικές φάσεις. Ένας τεράστιος αριθμός ατόμων απ' το σύνολο, αμφιβάλλει, στερείται, καταπατιέται απ' την αδικία, επαναστατεί και πνίγεται στο αίμα του. Η νέα γενεά υποφέρει, τραγουδώντας και ελπίζοντας.

Έχουν κάποιο σχετικό δίκιο τα περιοδικά αυτά. Οι παληότεροί μας, μάς βεβαιώνουν ότι ποτέ τους όταν εβιάζαν στους δρόμους των πόλεων δεν συναντούσαν τέτοιες δραματικές σκηνές να ξετυλίγονται όπως αυτές που συναντάμε σήμερα έμεις. Τα άρθρα όμως των ξένων περιοδικών τονίζουν τα παραπάνω για να κατασταλάξουν στ' ότι μαζί με τους πορνογράφους συγγραφείς, επιφυλλιδογράφους και διαφόρους άλλους άναξιους παράσιτους της τέχνης είναι καταδικασμένοι και κείνοι που παρουσιάζουν έργα με μία επιφύλαξη, χωρίς γνώμη, χωρίς πεποίθηση για την μελλοντική εξέλιξη των κοινωνιών, ή και κείνοι που ασχολούνται συντηρητικά, φίλοι του παρελθόντος. Πέρνουν βέβαια αυτοί οι τελευταίοι συγκλονιστικά γεγονότα αλλά γεγονότα που ανήκουν πιά στα παλιά άγχάρια ζωής, κι' ο κόσμος άφου τ'ά περάσε, τ'ά συνήθισε, πλούτισε την πείρα του και δεν τον συγχινούν πλέον. Όταν μαλιστα έχει νέους διαδόχους του κοινωνικού λαβύρινθου να περάσει, γιόματους από τραγικότερους κινδύνους και σταθμούς.

Η κ. Τ. Σταύρου με την εμφάνιση του έργου της «*Εκείνοι που έμειναν*» στα γράμματα του τόπου μας, θάπρεπε να τοποθετιόταν σε κάποιαν απ' τις τελευταίες αυτές κατηγορίες, αν ολοκληρωτικά υιοθετούσαμε αυτές τις γνώμες. Δεν διαφωνούμε πως ύστερα από δώδεκα περίπου χρόνια που έλαβε χώρα στην ανθρωπότητα ο μεγάλος παγκόσμιος πόλεμος, οι λαοί, λίγο ή πολύ άτενίζουν με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τη σημερινή τους μεταπολεμική κατάσταση κι' αυτήν που άπειλει να πέσει στα κεφάλια τους άγριότερη της παλιάς. Η μάνα πούχε τρεις γιούς, πιθανό να μην κλαίει σήμερα τόσο τον άδικοσκοτωμένο του μετώπου, όσο τους δυο άλλους που άεργοι μαραζιάζουν με άπλόγηση. Οι δεύτεροι άναγκαστικά μπορεί να καταλήξουν στο έγκλημα και να σφρθούν κοινοί κακούργοι στη φυλακή. Παραδεχόμαστε, πλατειά όμως, πως ο τεχνίτης όταν παίρνει με στοργή τις πολλαπλές ψυχικές καταστάσεις του ανθρώπου όποιασδήποτε εποχής και αν είναι, θά πετύχει.

Στη δική μας καθυστερημένη χώρα μετά το ρεύμα των αντιπολεμικών έργων που μάς ήρθε απ' την Εύρώπη έδω και πέντε περίπου χρόνια (Ρεμάρκ κλπ.) γράφτηκαν και έλληνικά τέτοια με σχετικά παρόμοιο θέμα που είχαν έπιτυχία σ' όλες τις γραμμές και μάλιστα στην κυριότερη, πούναι σήμερα ή κατανάλωση.

Ο Μυριβήλης μάς παρουσίασε το πολεμικό δράμα μέσα στην κυρία εστία του, το μέτωπο. Το πρώτο του τραγικό επακόλουθο, πούναι ή κατοπινή ζωή των αιχμασλώτων μάς το έδωσε θαυμάσια ο Βενέζης. Τώρα έρχεται ή κ. Τατιάνα Σταύρου και μιλά περιγράφει—μετά απ' τον θόρυβο και την συγκίνηση που προξένησαν τα δυο πρώτα—το δεύτερο επακόλουθο του πολέμου, πούναι έξίσου τραγικό και έντυπωσιακό, και συμπληρώνει μπορεί να πει κανείς την όλη παραχτική τραγωδία. Πρόκειται για νόν άμαχο πληθυσμό που άφου τον έγκατέλειψε ή δημιουργική δύναμη για να αίματοκυλιστεί στις χαραδρες των διαφόρων συνόρων, ξεφυλλίστηκε από την στέρηση και την κακομοιριά. Έχασε κάθε ανθρώπινο αίσθημα και ιδανικό. Δεν δίστασε ή όλέθηρα άνάγκη να σπρώξει τον πληθυσμό αυτόν σ' όλες τις φρικτές πράξεις της άτιμίας.

Μονάχα ένα γυναικείο ταλέντο θά ζωγράφιζε έντονα αυτή τη κατάσταση. Καθώς έπισης ένα άντρώπο τις δυο πρώτες. Και ή κ. Σ. μπορεί να πάρει

άρετα δίκαια τη φήμη, πως σχεδόν πέτυχε στο σκοπό της. Είναι αλήθεια πως δεν αγκαλιάζει πλατεί την ύπόσταση των ήρώων της. Της λείπει ή πανανθρώπινη άνησυχία, και σε πολλά σημεία άποφεύγει να τονίσει τα αίτια των άποτελεσμάτων. Το ταλέντο όμως της πεζογράφου φαίνεται σ' όλες τις σελίδες του βιβλίου της. Δεν χωράει άμφιβολία πως όσα έγραψε τ'ά περάσε και τ'ά είδε. Αναφαίνεται στα διηγήματα αυτά ή συμπόνια της λογοτέχνης για τους ήρωες. Η γνήσια άγάπη της γυναίκας για πολλούς άπολιτικούς τύπους που γάσανε τον ρυθμό της ζωής τους και μπροστά στη δυστυχία, άβουλα πλάσματα, θλιβερά όντα της πογκόσμιας άδικίας, άφηναν τον έαυτό τους να στροβιλίζεται ίσαμε την χαριστική βολή του τέλους.

Είναι όλα τα διηγήματα καλογραμμένα. Βέβαια δεν είναι άριστουγήματα ούτε ξεπερνούν τις τελευταίες λογοτεχνικές παραγωγές. Ο τόπος μάς όμως με άριστουγήματα δεν μάς συνήθισε κι' έτσι πρέπει να είμαστε δίκαιοι...

Σεχωρίζουμε το διήγημα «*Vermisst*» (=έξαφανισθείς) που με περισσότερη προσπάθεια άποδόθηκε το οικογενειακό δράμα του πολέμου. Φεύγει ο μόνος γιός για να μην ξαναγυρίσει. Πάει στο χαρακωμα, ύπερασπιστής μιάς πατρίδας που δεν γνώρισε και που μορούσε νάταν κι' άτιμη. Πίσω του όμως ή μάνα λιώνει από λαχτάρα προσμονής, κι' ο πατέρας πεθαίνει στην πρώτη άμφίβολη είδηση για το χαμό του γιού του. Μένει έρείπιο πιά ή μάνα. Κοί καρτερεί, καρτερεί μάταια... Η φτώχια που την άκολουθεί, την άναγκάζει να μαζέψει τ'ά μικρά μιάς γενονιάς και να τους κάνει τη δασκάλα. Άνέχεται αυτή τη ζωή μόνο με την ύπαρξη κάποιας ξεθωριασμένης πιά έλπίδας. Ένας άγαπημένος παλιός παπαγάλος, άποστηθίζοντας τις λέξεις που συνακούει, φωνάζει κατά περιόδους με τρία λόγια την ύπόθεση της ίστορίας...

Σ. ΧΟΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜ.—Η χριτική συνεργασία του κ. Τέλλου Άγρα καθυστέρησε στο Ταχυδρομείο και μένει για το έπόμενο.

Ο ΣΤΙΧΟΣ

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΥΓΙΟΥΛΗ: «*Η άπειρη στιγμή*».

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΜΠΑΡΑ: «*Συνθέσεις*».

ΠΑΥΛΟΥ ΛΙΑΣΙΔΗ: «*Τ'ά φκιάρα της καρδιάς μου*».

ΚΩΣΤΑ ΚΟΦΙΝΙΩΤΗ: «*Έπί γής Ειρήνη*».

Η συλλογή του κ. Γιάννη Κουγιούλη ήρθε να μάς έπιβεβαιώσει την καλή ιδέα που είχαμε σχηματίσει όσοι παρακολουθούμε τα περιοδικά και βρισκαμε δώ κι έχει ποιήματα με την ύπογραφή του. Η έντύπωση έκείνη από τους σκόρπιους στίχους ούτε μετριάστηκε, μά ούτε κι ένισχύθηκε με την άνάγνωση όλόκληρου του βιβλίου. Μας δίνει το άποτέλεσμα μιάς ποιητικής ένέργειας που, χωρίς βέβαια να έκτροχιαστεί προς το φαύλο κύκλο των ύπερβολών, δεν κατορθώνει όμως και να ξεπεράσει το μέτρο. Ο χαρακτήρισμός αυτός, ενώ μπορεί να διατηρήσει κατά δευτερεύοντα λόγο και την έννοιά του την άξιολογική, έξηγει κυριώτατα την ιδιοσυγκρασία του ποιητή, που βρίζεται—σά σε φυσικό της πλαίσιο— μέσα στη μετριοπαθεια. Το ψυχικό αυτό κλίμα, άποκλείοντας τις θερμοκρασίες των άκρων, αν δε βάνει τ'ά νεύρα σ' άδιάκοπη δοκιμασία φτάνοντας τα κάποτε ως την υπερένταση, έξασφαλίζει τολάχιστο την εύκρασία, κι αυτό δεν είν' άσήμαντο. Ο κ. Κουγιούλης έχει βρεί το μέτρο των δυνάμεών του και δε ματαιοποιεί παιδεύοντας την ικανότητά του με δυσανάλογες προσπάθειες. Άποφασίζει να γράψει μονάχα ότι τον συγχινεί, και ή φαντασία του δε δέχεται εύπιστη τις συγχινήσεις τις κοσκινίζει πριν ή λογική και τ' άμφίβολα ξεφεύγουν, δε μένουνε στο ζύγισμα το τελικό. Έτσι πρώτο και σπουδαιότερο απ' τ'ά προσόντα του βιβλίου είναι ή συγχρατημένη του διάθεση, ή σύμπτωση περιεχομένου και μορφής, ή έλλειψη έκζητημένων τρόπων έσωτερικής ζωής και τεχνικής έφαρμογής. Και το φαινόμενο αυτό, άνκαι πε-

ριέχεται στις πιο βασικές, τις αυτονόητες, τις φυσικές υποχρεώσεις κάθε συγγραφέα, πρέπει να σημειωθεί, γιατί οι περισσότεροι απ' όσους γράφουν τον καιρό μας δεν αποβλέπουν θαρείς σε τίποτ' άλλο παρά στο πώς να ξεγελάσουν τον αναγνώστη βγαίνοντας έξω από το φυσικό τους και παρασταίνοντας πράματα που δεν τὰ σώνει ο νους των. Ο κ. Κουγιούλης απεναντίας περιορίζεται πάντα σε γνωστές τοποθεσίες και φυλάγεται απ' τις κακοτοπιές. Τα θέματα που στιχουργεί αντανακλούν συνηθισμένες ψυχικές καταστάσεις και συνδέονται με απόψεις του φυσικού περιβάλλοντος από τις πολύ συχνές. Όσο για την έκφραση, αυτή χωρίς να χει πετύχει κάποια προσωπικό ύφος φανερώσει ωστόσο δεξιότητες ικανοποιητικού βαθμού. Από το λεχτικό του λείπει όλωσδιόλου ή αποπροσπτική εκείνη καθαρεύουσα κάποιων διαφορούμενων δημοτικιστών και το μέτρο με την ομοιοκαταληξία δεν παραμελείται πούθενά, με τις γνωστές προφάσεις των ιδίων. Ο ποιητής έννοείται φαίνεται επηρεασμένος—επηρεασμένος από ποιητικά παραδείγματα πρόσφατα, το Μαλακάση, το Λαπαθιώτη ίσως και τον Καρυωτάκη, και υπηρετεί στην αντίληψη της τέχνης που κυριαρχούσε κατά το 1920 στον κύκλο της «Μούσας» και μερικών άλλων περιοδικών. Η έπιτροπή αυτή είναι φανερό σε όλες τις σελίδες του, αλλά δεν τον έμποδίζει να δώσει στην άκουσμένη τούτη μουσική κάποιους τόνους που μοιάζουν για δικό του. Έτσι ξεχωρίζουμε στη συλλογή, υποδηλώνοντας την άσημάτιστη άκομα άτομικότητα, ποιήματα σαν το «Μούτσο», τη «Θειά Μαρίνα», το «Δισταγμός» το «Ταξίδι στα Κύθηρα» και προπάντων το υπέροχο εκείνο «Ερωτικό», όπου κάτω από άνομοιοκατάληχτους δεκαπεντασύλλαβους κατορθώνει να μās προσφέρει έν' από τα γνησιώτερα δείγματα καθαρού λυρισμού.

.

Οι «Συνθέσεις», το νέο βιβλίο στίχων που μās έρχεται απ' την Πόλη, θέλει να κάμει στην άκοή μας την έντύπωση μιας καινούργιας φωνής. Ο κ. Μπάρας, γνήσιο παιδί της έποχής του, έχει της άνησυχίας της και παιδεύεται με τις άναζητήσεις της. Αισθάνεται να σαλεύει μέσα του κάτι νέο που πρέπει να είπωθει και δεν τον ικανοποιούν τὰ συνηθισμένα έκφραστικά μέσα γι' αυτό γράφει στίχους ελεύθερους πιστεύοντας πως άποδίνει πιστότερα μ' αυτοίς τις άδέσμευτες έμπνεύσεις που έξουσιάζουν συχνά τη φαντασία των νέων. Τα θέματα του είναι λίγα και μακρόστιχα. Τα παίρνει είτε από τη γύρω μας πραγματικότητα, την καθημερινή κοινοτοπία που γυρίζει διεξοδο προς την όνειροπόληση, είτε από τη μακρινή ιστορία που μπορεί κι απ' αυτή να διέλθει ο ποιητής τα σύμβολά του. Άναγνωρίζουμε εύκολα το περιεχόμενο αυτού του βιβλίου γιατί μās παρουσιάζει, από μία του πλευρά, το δράμα της σύγχρονης νεολαίας. Άν θελήσουμε όμως να προχωρήσουμε ως το αισθητικό αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής, θα άναγκαστούμε να όμολογήσουμε πως ο ποιητής δε μās μεταδίνει με άριστο τρόπο την έσωτερική του περιπέτεια. Κάτω από τ' άμελημένα μέτρα του υπάρχει μεγάλη χαλαρότητα, ή έλλειψη της ομοιοκαταληξίας διακρίνεται κάθε τόσο, φαίνεται μ' άλλα λόγια όχι περιττή, ή καθαρεύουσα που έρχεται κι αυτή σαν έπακολούθημα φυσικό στην αντίληψη του για τέχνη μένει χωρίς άπόδοση, άδικαιολόγητη. Η τεχνική του Καβάφη, απ' όπου φαίνεται άρκετά επηρεασμένος ο ποιητής, δεν είναι προορισμένη για σχολή. Κάθε νέος που θέλει να τραβήξει μπροστά πρέπει να ζητήσει το δρόμο το δικό του.

.

Ένας λαϊκός ποιητής έχει κι αυτός το ενδιαφέρον του. Όταν μάλιστα κρατάει από άληθινή ποιητική φλέβα, είναι και διδακτικώτερος από τους άλλους, τους λόγιους, τους καθεαυτού τεχνίτες, γιατί βρίσκει πάντα σιμώτερα στο λαό. Μέσα στους στίχους ενός τέτοιου ποιητή μπορεί να δει κανείς πιο καθαρά την άρχή, την άφορη, την άφετηρία των σκοτεινών έ-είνων έσωτερικών νινήσεων που διαμορφώνουν τον έξελιγμένο καλλιτέχνη. Ο άγαπητός μου συνάδερφος κ. Κώστας Προυσής, που προλογίζει το βιβλίο τούτο και στο τέλος εξηγεί τους περισσότερους από τους ιδιωτισμούς του, όσο κι αν έχει τις αντίρροπες του για τη μορφή των προκειμένων στιχουργημάτων, είναι όμως βέβαιος για το ποιητικό χάρισμα του συμπατριώτη του. Μολαταύτα δε μού φαί-

νεται να έχει δικίο ή υπερβολική άγάπη για τον τόπο του άδίκησε την καλοσθησία του και τον έκαμε να βλέπει ποίηση εκεί όπου δεν υπάρχει. Ο Παύλος Λιασιδής, ένας χωριάτης που δεν πήγε πέρ' απ' το δημοτικό, δε μπορούσε να παρσβιάσει τον κανόνα και να παρουσιάσει έργο δυσανάλογο με τη μόρφωση του. Γι' αυτό οι σίχοι του έχουν πολλή πεζολογία και μόλις καταφέρουν να κρατηθούν σε μέτρο. Έξάλλου οι στιχουργικές άνάγκες τον παρασέουν όχι σπάνια σε παρατονισμούς, κι αυτοί, μαζί με την επίδραση της καθαρεύουσας των έφημεριδών, νοθεύουν την ιδιωματική του γλώσσα κι έτσι δεν της αφήνουν ούτε την άξιοπιστία και τη χρησιμότητα ενός άπλου διαλεχτικού κειμένου από την Κύπρο, την πατρίδα του ποιητή.

.

Ο κ. Θρακιώτης στην νέα συλλογή του ακολουθεί τὰ ιδεολογικά θέματα της έποχής μας και βιάζεται να πάρει θέση ανάμεσα στους κοινωνικούς μαζ'προωποφόρους. Τα ποιήματα της συλλογής είναι έμπνευσμένα από τη δυοτυγία που πλάκωσε το λαό και που, κατά τον ποιητή, είναι συνέπεια προπάντων του πολέμου. Οι πόλεμοι, πηγή κάθε κακού, πηλει να πάντων και να έπακολουθήσει ή ειρηνική συμβίωση των ανθρώπων—πράμα που δε θα μ'φύσει να το πετύχει άλλίως ο λαός παρά με επανάσταση. Ο ποιητικός όμως λόγος δεν άρχι να βασίζεται άπάνου σ' αντίκειμενικές άλήθειες για να φέρει το άποτέλεμά του. Έκείνο που θα ήταν άρκετό για την έπιτυγία μιας πολιτικής π. χ. όμιλίας (που κι εκεί χρειάζεται εύφράδειο) χάνει έδώ τον πρωτεύοντα ρόλο του, παραμερίζεται από άλλο άναγκαιότερο: την ειλκρόνεια και τη δύναμη της τέχνης. Ο κ. Θρακιώτης, αν και σημειώνει πρόοδο στην τωρινή του συλλογή σχετικά με τις προηγούμενες, δεν έχει άφομοιώσει ακόμα τις ιδέες που του υποβάλλουν τὰ βιβλία και τὰ γεγονότα της ζωής. Βρίσκει στο πρώτο στάδιο της πίστης του. Η ιδεολογία δεν έγινε μέσα του ψυχολογία. Κι' έτσι ή έπαναστατική μας ποίηση μένει με μοναδικό άντιπροσώπο της το Βίγαλη, αυτόν τον υπέροχο ποιητή μας που είναι ζήτημα αν έχουν άλλον όμοιο τὰ Βαλκάνια.

Γ. Κ.

ΣΟΦΙΑΣ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ—ΠΑΠΑΔΑΚΗ: «Ωρες άγάπης».

Ωρες άγάπης είναι ο τίτλος της Συλλογής της ποιήτριας και τὰ έργα της άληθινά έργα άγάπης. Η άγάπη της Κας Μαυροειδή δεν είναι μονότονη αλλά πολύμερη και ξεπλώνεται από τον έρωτα, έως τη συμπόνια προς όσους υποφέρουν, έως τη θλίψη για τους ανθρώπους που χάνονται.

Στον ήλιο της άγάπης άνοίγεται όλόκληρη ή ψυχή της ποιήτριας για να μās δείξει ότι καλό έχει μέσα της. Την άγάπη καλεί και φοβάται μη δεν έρθει ή άργήσει. Τα νειάτα, ο καιρός της ζωής και του έρωτα περνούν πολύ γρήγορα.

—Και τι φριχτό ναρθείς άργά θε νάναι. Όμως ή άγάπη δεν άργει να φτάσει. Η φλόγα της διαπερνά όλόκληρη την ψυχή της λογοτέχνης και στο βωμό του προσώπου που άγαπά θυσιάζει το πάν, διπλώματα, βραβεία, κάθε φιλοδοξία για να γίνει σκλάβος της.

Όλόκληρο το πρώτο μέρος της συλλογής άντιμετωπίζει τον έρωτα σε πολλές του όψεις άκόμα συχνά και την έρωτική άλητεία.

Και στην άγάπη άλητες
ή πιο κάτω

Άλητες είμαστε κι' οι δύο, πουλά μ' άδίπλωτα φτερά.

Κι' είναι το πρώτο αυτό μέρος όσο κι' αν φαίνεται πολύ προσωπικό της ποιήτριας ύμνος σ' ένα άληθινό έρωτα. Δέν είναι μια συνειθισμένη έρωτολογία αλλά ένα βαθύ αισθημα που συγκινεί.

Στο δεύτερο μέρος «ή Ζωή» περιλαμβάνονται ποιήματα το περισσότερο

άνθρωπιστικά, όπου φανερώνεται πάλι η παντοεινή αγάπη της κ. Μαυροειδή Παπαδάκη. Ο πόνος της στρέφεται προς δυστυχισμένα πλάσματα, και στην άτυχία τους που την γνωρίζει και την έχει μελετήσει. Έδω ξεχωρίζει ένα ωραιότατο ποίημα «η Δασκάλα» ζωντανή θλιβερή εικόνα που ταράζει την ψυχή με την αλήθεια της:

Έχει σβυστεί στο πρόσωπό της,
κάθε τής νιότης όμορφιά.
Κι' όσα διδάσκει στο σχολειό της
δέν τ'α πιστεύει εκείνη πιά.
Κι' όλο και γίνεται η δασκάλα
πιο νευρική και πιο άσπρομάλλα.

Η μελέτη της ζωής φέρνει την ποιήτρια σ' έναν πεσοπισμό. Έρχεται στιγμή που χάνει την πίστη στη μελέτη και στην ανθρώπινη γνώση. Άδικα οι σοφοί κοπιάζουν. Το πρόβλημα της ζωής θά βρίσκεται πάντα μπροστά τους. Αίνιγμα άλυτο.

Ός που όλοι θ' άποκοιμηθούν αγάλη
Και στο τέλος άδιάβαστο θά μείνει
τό στεγνό φύλλο που τό νόημα κλείνει.

Άκολουθούν ποιήματα γεμάτα ειλικρίνεια όπως τ'α «στον Πατέρα μου», «Πρωτοβρόχια», όπως σ' άλλα ξεχειλίζει η καρδιά της ποιήτριας από την αγάπη της. Συγκινούν με τό βαθύ τους σίσημα τό τόσο άπλά έκφρασμένο, οί σίχοι προς τόν πεθαμένο πατέρα της.

Άκου τό γείτονα π' όρθός από τό μεσονύχτι
τά ζωντανά του σμίγει.
Θά σέ περάσει στη δουλειά κι' ύστερα θά λυπάσαι
που καύχημα θά τόχει
σὺ που πρωτόπιανες ζυγό κι' έλεγες δέ φοβάσαι
βροντές και άστραποβρόχι.

Γενικά τό βιβλίό της Κας Μ. Π. είναι ένας τόμος ωραίος κι' άληθινός.
Α. ΓΙΑΛ.

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Πήραμε από τόν φίλο συγγραφέα και συνεργάτη μας κ. Άγγελο Τερζάκη τό παρακάτω γράμμα.

Κύριε Διευθυντά,

Ο άγαπητός μου φίλος κ. Τέλλος Άγρας είχε την ευγενική κάλωσύνη νά προαναγγείλει στο περασμένο φύλλο του «Ρυθμού» τό καινούργιο μυθιστόρημά μου, με την πληροφορία πως κυκλοφορεί αυτές τις ήμέρες.

Γιά νά μη φαίνουμαι άσυνεπής θά ήθελα νά εξηγήσω πως η «Παρακμή των Σκληρών» δέν πρόκειται νά παρουσιασθεί σέ τόμο πριν από τό φθινόπωρο του 1934

Με πολλήν εκτίμηση
ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

* * * Στην αίθουσα του Έλληνικού Όδειού μπροστά σέ πολύ κόσμο ο κ. Τέλλος Άγρας έκαμε διάλεξη για τό έργο του Καρυωτάκη.

Ο κ. Άγρας άνάλυσε με μεγάλη λεπτομέρεια και κριτική διαύγεια τό έργο του ποιητή άνακηρύττοντας ότι ο Καρυωτάκης είναι ένας από τους δασκάλους της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας.

* * * Κυκλοφόρησε σέ Όλλανδική μετάφραση καμωμένη από τόν κ. Μπλάγκεν. μαθητή του έλληνιστή και βυζαντολόγου Έσσελινγκ, τό μυθιστόρημα του Θεοτοκά ο «Κατάδικος».

Ο Θεοτοκάς είναι μία από τις κορυφές της ελληνικής λογοτεχνίας και θάπρεπε νά τύχουν μεγάλη διάδοση τά έργα του και στην Εύρώπη μά και στην Ελλάδα όπου είναι όχι όσο έπρεπε γνωστός και μελετημένος.

* * * Πέθανε ο γνωστός λόγιος και δημοσιογράφος Θεόδωρος Βελιανίτης. Έξόν από την άλλη δημοσιογραφική και πολιτική εργασία του, ο μακαρίτης, είναι γνωστός και ως μεταφραστής πολλών από τά ρωσικά.

* * * Άρχισε τά μαθήματά του στο Πανεπιστήμιο Άθηνών ο διορισμένος από την Ιταλική Κυβέρνηση καθηγητής της ιταλικής λογοτεχνίας κ. Βικέντιο Μπεάτζι. Θέμα του «Έλλάς και Ιταλία εις την φιλολογίαν και τας τέχνας».

* * * Μ' ευχαρίστηση παρατηρήσαμε την επανέκδοση του λογοτεχνικού περιοδικού «Μακεδονικές Ημέρες» από τό συνεργάτη μας κ. Σπανδωνίδα. Στα δύο πρώτα φυλλάδια περιέχεται κριτική του ίδιου για πεζά έργα των νέων. Επίσης έκδόθηκε νέο περιοδικό του ποιητή κ. Ι. Μαιναλιώτη τιτλοφορούμενο «Ευφορίων». Το περιοδικό δημοσιεύει ποιήματα διανοητικά του κ. Μαιναλιώτη και ένα ωραίο άρθρο τιτλοφορούμενο «Άτενίζοντας τους Μεγάλους Κόσμους», του ίδιου.

* * * Πέθανε στην ψάθα, τό τέλος του Γενάρη, ο γνωστός καθηγητής της άπαγγελίας καλλιτέχνης Μάρκος Σιγάλας. Σ' όλη την Άθήνα των τόσων νοσοκομείων δέ βοήθηκε ένα κρεβάτι νά τόν δεχτεί τόν δύστυχο άνθρωπο, ούτε ένας φιλάνθρωπικός Σύλλογος νά δώσει μία βοήθεια. Κι' έτσι έπρεπε νά είναι άφοϋ δέν έπρόκειτο για σνομπισμό ή ψευτοεπίδειξη.

* * * Άρθρο της κ. Σοφίας Σπανούδη στην «Πρωία» για την Κωνσταντινοπολίτικη λογοτεχνία. Η κ. Σπανούδη φρονεί ότι η πολιτική φιλολογική Σχολή άνοιξε πάντα πλάι στην Άθηναϊκή και την έπτανησιακή.

Κατότι άπ' τά όνόματα των Σούτσων, του Άλεξάνδρου Ραγκαβή, του Άακωβάκου, Ρίζου Νερούλου, περνώντας τους διάφορους ένδιαμέσους σταθμούς Τανταλίδη, Βιζυήνου Α. Παπαδοπούλου κ.λ.π. φτάνει ως τους σημερινούς πολίτες λογίους Δαμασκυνό, Ροντάκη, Γιαλούρη, Μπεκέ, Μαμέλη, Μελαχρινό και τους πιο τελευταίους Καστανάκη, Λευκοπαρίδη, Σταύρου, Μπάρα, Μουρέλο, Παπαδοπούλου κ.λ.π.

* * * Ο νέος Αιγύπτιος ποιητής Γκάστων Ζανανανίρι έκαμε κατά τό τέλος του περασμένου χρόνου στο Στούντιο διάλεξη για τό έργο του ποιητή Καβάφη και για τόν ίδιο τόν ποιητή έχοντας τον γνωρίσει προσωπικώς. Ο όμιλητής ύποστήριζε ότι ο Καβάφης έξόν από ποιητής στάθηκε και ένας φιλόσοφος. Πράμα για τό όποιο μάς βρίσκει τέλεια σύμφωνος και που συχνά τό τονίσαμε.

* * * Ο μυθιστοριογράφος και κριτικός Ζόρζ Λυαμέλ δημοσίεψε σέ ιδιαί-

τερο τομίδιο τῆς σκέψης του τυτλοφορούμενες Σημειώσεις ἀπάνω σ'τά φανταστικά ἀπομνημονεύματα, ἀπό τίς ὁποῖες δόσαμε μεταφρασμένο ἕνα κομμάτι σ'ὸ προηγούμενό μας φυλλάδιο.

Ἀκόμα ἐδημοσίεψε καί ἄλλο τόμο «Ὁ κῆπος τῶν Ἀγρίων ζώων» βιβλίο δεύτερο τοῦ «Χρονικοῦ τῶν Πασκιέ». Τά δύο βιβλία διαφωτίζουν τὸ ἕνα τὰ ἄλλο. Σέ συνέντευξή του πρὸς τὸν Φρεδερίκ Λεφέβρ ὁ συγγραφέας δήλωσε ἀνάμεσα σὲ ἄλλα ὅτι: Μεταξὺ τῶν θησαυρῶν ποὺ ἀπειλοῦνται σήμερα, ἡ τέχνη τοῦ φαίνεται ἕνας ποὺ κινδυνεύει τὸ περισσότερο. Ἄς μὴν ἀφήσωμε νὰ πέσει στὴν παρακμὴ ἕνα ἀπὸ τὰ μοναδικὰ μέσα ποὺ μᾶς δίνονται ὄχι μόνο γιὰ νὰ παραστήσωμετὴ ζωὴ μασιὰ ἀκόμα καὶ γιὰ νὰ τὴν καταλάβομε καὶ νὰ τὴν κάμομε ν' ἀγατηθεῖ».

** Κατόπι ἀπὸ τὸ βιβλίο του γιὰ τὸν Γκιγιώμ Ἀπολιναῖο ὁ Οὐμπέρο Φαμπρό μᾶς δίνει καινούργιο ἀπάνω σ'ὸ Στέφανο Μαλλαρμέ. Ὅσο κι' ἂν ὁ ποιητὴς αὐτὸς ἔχει μελετηθεῖ ἀπὸ τόσοις κριτικούς ποὺ ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους κι' ὁ Ἀλμπέρο Τιμποδέ, τὸ βιβλίο αὐτὸ ἐπαινεῖται τόσο γιὰ τὴν κριτικὴν του ὅσο καὶ γιὰ τὴν θέρημ καὶ τὴν διαύγεια μὲ τὴν ὁποία ὁ συγγραφέας μιλεῖ γιὰ τὸν ἀριστοκρατικώτατο αὐτὸ ποιητὴ.

** Στὸ τελευταῖο βιβλίο τοῦ Ἀνρὺ ντὲ Ρενιέ «Ὁ Καιρὸς μου» σιλουέτες ζωντανῆς καὶ γεμάτης πληροφορίας γιὰ διάφορους λογοτέχνες ποὺ συναναστράφηκε: Περιζελίνονται εἰκόνας τοῦ Ἐδμόν δε Γκιγγκούρ, τοῦ Γκὺ ντὲ Μοπασάν, τοῦ Ἀνατόλ Φράνς, τοῦ Ὄκτάβ Μιρμπώ, τοῦ Ἐλεμίρ Μπούρζ, Θεοδῶρ ντὲ Βιζεβιά, Φρανσίς Πουστρεβέν κλπ.

** Ὁ νέος Ἑλβετὸς κριτικὸς Μαρσέλ Πομπὲ δημοσιεύει στὶς Freiburger Forschungen zur Kunst und Litteratur Geschichte (Φραιβουργιανὲς ἐρευνες ἀπάνω σ'τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης καὶ φιλολογίας Βερολίνου) τόμο ἀπάνω σ'τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Μαρία Ράινερ Ρίλκε τιτλοφορούμενο eRiner Maria Rilke. Wandel in seiner geistes haltung» (Ράινερ Μαρία Ρίλκε—Περιπλάνηση μέσα σ'τὴν πνευματικὴν του κατάστασιν).

Ὁ κριτικὸς ποὺ ἐπαινεῖται τὸ βιβλίο του ξεχωρίζει σὲ τρεῖς περιόδους τῆ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ διάσημου ποιητῆ. Ἡ πρώτη περίοδος φτάνει ἀπὸ τὰ πρῶτα του ποιήματα *Leben und Lieder* (Ζωὴ καὶ τραγούδια) καὶ φτάνει περίπου ὡς τὰ 1903. Στὴ δεύτερη περίοδος ποὺ φτάνει ἕως τὰ 1911, κυριώτερον γεγονός εἶναι ἡ γνωριμία τοῦ ποιητῆ μὲ τὸ γλύπτη Ροδὲν ποὺ τοῦ ἐξάσκησε μεγάλη ἐπίρροη. Ἡ τρίτη περίοδος φτάνει ἕως τὸ θάνατος τοῦ Ρίλκε.

Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτῆς ὁ ποιητὴς δίνει τ' ἀρμονικώτερα ἔργα του ὅπου ἡ μουσικότητα φτάνει σ'ὸ κατακόρυφο.